НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

Фінансово-економічний факультет
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Спеціальність 072 „Фінанси, банківська справа та страхування»

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА
на тему:

«Оцінка кредитоспроможності підприємства та напрями її підвищення»

Кваліфікаційна робота бакалавра містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Студентка групи Ф-20.04 _____ Курінська Оксана Олександрівна
(підпис)

Науковий керівник _____ д.е.н., професор Бондарук Т.Г.
(підпис)

Робота допущена до захисту _____ д.е.н., професор Бондарук Т.Г.
(підпис)

Київ 2024

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА СТРАХУВАННЯ

Освітній ступінь – *бакалавр*
Галузь знань - *07 «Управління та адміністрування»*
Спеціальність – *072 «Фінанси, банківська справа та страхування»*
Освітньо-професійна програма – *«Фінанси, банківська справа та страхування»*

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
д.е.н., проф. Т.Г. Бондарук
_____
«18» жовтня 2023 р.

З А В Д А Н Н Я
на кваліфікаційну роботу бакалавра
Курінській Оксані Олександрівні

Тема роботи: Оцінка кредитоспроможності підприємства та напрями її підвищення
керівник роботи: д.е.н., професор Бондарук Т.Г.
затверджена наказом по Академії від «18» жовтня 2023 р. № 385/1
2. Термін здачі студентом закінченої роботи 5 червня 2024 р.
3. Вихідні дані роботи: закони та нормативно-правові акти України, що регулюють діяльність комерційних банків, офіційні публікації і матеріали Національного банку України, наукові розробки вітчизняних і зарубіжних науковців, а також здобуті наукові факти і статистичні дані, що відображають фінансову діяльність підприємства.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які належить зробити):
1) теоретичні аспекти оцінки кредитоспроможності підприємства;
2) аналіз кредитоспроможності підприємства;
3) шляхи оптимізації кредитоспроможності підприємства.
5. Перелік графічного матеріалу: схеми, діаграми, таблиці.
6. Дата видачі завдання 18 жовтня 2023 р.

Керівник _____
(підпис)

Завдання прийняв до виконання _____
(підпис)

Календарний план

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Відмітка про виконання
1.	Затвердження теми і наукового керівника кваліфікаційної роботи бакалавра на засіданні кафедри	18.10.2023	Виконано
2.	Опрацювання першоджерел по темі роботи	01.11.2023	Виконано
3.	Розробка плану роботи, методики та інструментарію досліджень	13.11.2023	Виконано
4.	Проведення економічних досліджень та їх аналіз	04.12.2023	Виконано
5.	Написання вступу до роботи	25.12.2023	Виконано
6.	Написання першого розділу роботи	22.01.2024	Виконано
7.	Написання другого розділу роботи	26.02.2024	Виконано
8.	Написання третього розділу роботи	25.03.2024	Виконано
9.	Написання висновків та пропозицій, оформлення роботи	22.04.2024	Виконано
10.	Подача першого варіанту роботи на кафедру	01.05.2024	Виконано
11.	Доопрацювання роботи згідно з зауваженнями керівника	20.05.2024	Виконано
12.	Попередній захист роботи	03.06.2024	Виконано

Студент_____ _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи_____ д.е.н., професор Бондарук Т.Г.
(підпис) (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи бакалавра

студентки Національної академії статистики, обліку та аудиту

Курінської Оксани Олександрівни

Тема: «Оцінка кредитоспроможності підприємства та напрями її підвищення»

Загальний обсяг роботи складає 63 сторінки.

Містить 24 таблиці, 1 рисунок 68 літературних джерел.

Актуальність теми. Кредитоспроможність підприємства є умовою ефективного функціонування підприємства в умовах економічної кризи країни. Адже в умовах кризи виживають підприємства, які мають достатньо фінансових ресурсів для своєї діяльності та розвитку. Функціонування та розвиток підприємств значною мірою визначається рівнем доступу до зовнішніх фінансових ресурсів, адже як правило для суб'єктів господарювання використання лише механізмів самофінансування є неможливим з огляду на невисокий рівень рентабельності та необхідність потужної виробничо-технічної бази. Саме тому, найбільш реалістичним інструментом в таких умовах є використання різноманітних кредитних програм банківських та інших фінансових установ, що сприяють розвитку підприємництва.

Управління кредитоспроможністю на підприємстві є важливою умовою ведення ефективної господарської діяльності підприємства, цей процес повинен буди безперервним та включати себе комплексній аналіз всієї системи всіх підрозділів підприємства.

При цьому раціональна структура джерел фінансування тісно пов'язана з дивідендною політикою, яку проводить підприємство. Їх зв'язок полягає у тому, що досягнення достатньої чистої рентабельності власного капіталу та високого рівня дивіденду залежить віл структури капіталу; в свою чергу, можливості підприємства щодо формування тієї чи іншої

кредитоспроможності залежать від чистої рентабельності власного капіталу та норми розподілу прибутку на дивіденди.

Питання пов'язані з розробкою стратегічних моделей оптимізації кредитоспроможності не отримали ще широкого використання на вітчизняних підприємствах. Управління капіталом на багатьох підприємствах здійснюється інтуїтивно, або згідно з традиціями, без належного аналітично-математичного обґрунтування. У сучасних умовах розвитку підприємницького сектору цілком зрозумілим є те, що кредитоспроможність відіграє провідну роль у фінансуванні діяльності та здатен забезпечити кредитоспроможність продукції і прибутковість, що і обумовило актуальність напрямку дослідження.

Метою кваліфікаційної роботи бакалавра є проведення теоретичних та практичних досліджень оптимальної кредитоспроможності підприємства

Об’єкт кваліфікаційної роботи бакалавра - є процес формування кредитоспроможності підприємства та управління капіталом на ньому.

Предметом кваліфікаційної роботи бакалавра є теоретико-методичні основи та практичні аспекти управління кредитоспроможністю підприємства.

Методи дослідження: аналіз теоретичних джерел, метод і прийоми фінансового аналізу (використання абсолютних, відносних і середніх величин, групування, порівняння), прийоми порівняння, індексний метод, а також методи горизонтального (часового) аналізу, вертикального (структурного) аналізу, комп’ютерний метод обробки даних та кількісний метод оцінювання економічного ризику.

У першому розділі «Теоретичні аспекти оцінки кредитоспроможності підприємства» – обґрунтовано економічну сутність кредитоспроможності підприємства; досліджено методичні підходи до оцінки кредитоспроможності підприємства.

У другому розділі «Аналіз кредитоспроможності підприємства» – проведено аналіз кредитоспроможності та фінансового стану підприємства, а також проведено аналіз кредитоспроможності та капіталу підприємства.

У третьому розділі «Шляхи оптимізації кредитоспроможності підприємства» – обґрунтовано важливість оптимізації кредитоспроможності підприємства з критерієм максимізації фінансового важелю, а також вплив запропонованих заходів на фінансово-економічну діяльність підприємства.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що практичні рекомендації можуть бути використані для оптимізації кредитоспроможності підприємства з метою покращення ефективності діяльності підприємства.

Ключові слова: кредитоспроможність підприємства, оптимізація кредитоспроможності, фінансовий стан підприємства, капітал підприємства, оцінка кредитоспроможності підприємства.

Студент _____ _____

(підпис) (прізвище ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП 8

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА 11

1.1. Економічна сутність кредитоспроможності підприємства 11

1.2. Методичні підходи до оцінки кредитоспроможності підприємства 15

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА 22

2.1. Загальний аналіз кредитоспроможності та фінансового стану підприємства 22

2.2. Аналіз кредитоспроможності та капіталу підприємства 34

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА 46

3.1. Оптимізація кредитоспроможності підприємства з критерієм максимізації фінансового важелю 46

3.2. Вплив запропонованих заходів на фінансово-економічну діяльність підприємства 52

ВИСНОВКИ 58

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 61

ДОДАТКИ 67

ВСТУП

Актуальність теми. Кредитоспроможність підприємства є умовою ефективного функціонування підприємства в умовах економічної кризи країни. Адже в умовах кризи виживають підприємства, які мають достатньо фінансових ресурсів для своєї діяльності та розвитку. Функціонування та розвиток підприємств значною мірою визначається рівнем доступу до зовнішніх фінансових ресурсів, адже як правило для суб'єктів господарювання використання лише механізмів самофінансування є неможливим з огляду на невисокий рівень рентабельності та необхідність потужної виробничо-технічної бази. Саме тому, найбільш реалістичним інструментом в таких умовах є використання різноманітних кредитних програм банківських та інших фінансових установ, що сприяють розвитку підприємництва.

Управління кредитоспроможністю на підприємстві є важливою умовою ведення ефективної господарської діяльності підприємства, цей процес повинен буди безперервним та включати себе комплексній аналіз всієї системи всіх підрозділів підприємства.

При цьому раціональна структура джерел фінансування тісно пов'язана з дивідендною політикою, яку проводить підприємство. Їх зв'язок полягає у тому, що досягнення достатньої чистої рентабельності власного капіталу та високого рівня дивіденду залежить віл структури капіталу; в свою чергу, можливості підприємства щодо формування тієї чи іншої кредитоспроможності залежать від чистої рентабельності власного капіталу та норми розподілу прибутку на дивіденди.

Питання пов'язані з розробкою стратегічних моделей оптимізації кредитоспроможності не отримали ще широкого використання на вітчизняних підприємствах. Управління капіталом на багатьох підприємствах здійснюється інтуїтивно, або згідно з традиціями, без належного аналітично-математичного обґрунтування. У сучасних умовах розвитку

підприємницького сектору цілком зрозумілим є те, що кредитоспроможність відіграє провідну роль у фінансуванні діяльності та здатен забезпечити кредитоспроможність продукції і прибутковість, що і обумовило актуальність напрямку дипломного дослідження.

За результатами наукових досліджень чітко простежується підвищений інтерес до поставленої проблеми численних науковців таких як: А.А.Афанас'єва, В.В.Баліцької, Н.А.Єфіменко, Ю.О.Зборовської, Г.О. Крамаренко, С.І.Луценко, О.В. Павловської, Ю.В.Петленко, А.М. Поддєрьогіна, Н.М. Притуляк та інших. У своїх працях автори схиляються до думки, що кожне підприємство незалежно від форми власності повинно визначати оптимізаційні межі між різними джерелами фінансування, що здатні забезпечити достатньо високий рівень діяльності.

Метою кваліфікаційної роботи бакалавра є проведення теоретичних та практичних досліджень оптимальної кредитоспроможності підприємства.

Для досягнення мети визначено та розв'язано такі **завдання:**

- розглянути економічну сутність кредитоспроможності підприємства та її значення;

- розкрити методику оцінки формування та ефективності використання капіталу підприємства;

- описати методичні підходи до оптимізації кредитоспроможності підприємства;

- проаналізувати кредитоспроможність та фінансовий стан підприємства;

- провести аналіз кредитоспроможності та основного капіталу підприємства;

- запропонувати оптимізацію кредитоспроможності підприємстваз критерієм максимізації фінансового важелю;

- розкрити вплив запропонованих заходів на фінансово-економічну діяльність підприємства.

Об’єкт кваліфікаційної роботи бакалавра - є процес формування кредитоспроможності підприємства та управління капіталом на ньому.

Предметом кваліфікаційної роботи бакалавра є теоретико-методичні основи та практичні аспекти управління кредитоспроможністю підприємства.

Методи дослідження: аналіз теоретичних джерел, метод і прийоми фінансового аналізу (використання абсолютних, відносних і середніх величин, групування, порівняння), прийоми порівняння, індексний метод, а також методи горизонтального (часового) аналізу, вертикального (структурного) аналізу, комп’ютерний метод обробки даних та кількісний метод оцінювання економічного ризику.

Інформаційною базою дослідження є фінансова звітність ПАТ «Овруцький хлібозавод», наукові праці, статті, монографії провідних вітчизняних й зарубіжних вчених тощо.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що практичні рекомендації можуть бути використані для оптимізації кредитоспроможності підприємства з метою покращення ефективності діяльності підприємства.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність кредитоспроможності підприємства

Підприємствам і організаціям з різною формою власності і організаційною структурою для ефективного функціонування господарської діяльності та кредитоспроможності необхідно володіти, і вміти доцільно використовувати капітал.

Виходячи з викладених визначень і характеристик капіталу як економічної категорії, можна зазначити, що капітал підприємства – це всі фінансово-економічні ресурси суб'єкта господарювання, втілені в його майно, яке використовується для розширеного відтворення з метою отримання прибутку.

На сьогодні не має єдиної думки щодо визначення поняття «кредитоспроможність» та щодо підходів до її оцінки. В економічній енциклопедії зазначається, що кредитоспроможність – це сукупність фінансових і матеріальних можливостей одержання і сплати кредиту в установлений термін і у повній сумі. Визначається наявністю у підприємства відповідних коштів, обсягів основних і оборотних засобів для гарантування своєчасної сплати передбачених договором позичених сум [24]. Розглянемо основні визначення кредитоспроможності (табл. 1.2).

На окреме виділення заслуговує дефініція кредитоспроможності І.А. Бланка. Автор стверджує, що кредитоспроможність – це система умов для визначення спроможності підприємства залучати і повертати позиковий капітал. Однак завжди, коли мова йде про систему, доцільним э уточнення елементів такої системи і визначення взаємозв’язку між ними [6, с.77].

Таблиця 1.1

Науковий підхід до визначення суті поняття «кредитоспроможність»

Автор	Визначення
О.О. Шеремет , Л.О. Примостка	Під кредитоспроможністю позичальника розуміють здатність юридичної чи фізичної особи повністю і в зазначені терміни виконати всі умови кредитної угоди.
О.О. Терещенко, М.Д. Білик	Кредитоспроможність – наявність у боржника (контрагента банку) передумов для проведення кредитної операції і його спроможність повернути борг у повному обсязі та в обумовлені договором строки.
В.В. Гласюк	Кредитоспроможність – це спроможність позичальника за конкретних умов кредитування в повному обсязі й у визначений кредитною угодою термін розрахуватися зі своїми борговими зобов'язаннями виключно грошовими коштами, що генеруються позичальником у ході звичайної діяльності.
І.А. Бланг, Я.В. Соколов	Кредитоспроможність – це система умов, які визначають здатність підприємства залучати кредит у різних формах, виконуючи всі пов'язані з ним фінансові зобов'язання в повному обсязі і в передбачені терміни.
Н.М. Дєєва, О.І. Дедіков, М.О. Сахарова,	Кредитоспроможність – фінансово-господарський стан підприємства чи організації, котрий дає впевненість у ефективному використанні позичених коштів, спроможність та готовність позичальника повернути кредит згідно умов договору

*Джерело: систематизовано автором

Грабовецький Б. Є. визначають кредитоспроможність як фінансово-господарський стан підприємства, що є певною гарантією ефективного використання і повернення позикових коштів [11]. Це визначення на наш погляд, є не досить вдалим, оскільки фінансово-господарський стан – це результат взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, що визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів. Очевидно, що тлумачення кредитоспроможності і фінансово-господарського стану не можна плутати.

Гушко С. В. більш конкретизує дане визначення, оскільки ними уточнено і джерело виконання боргових зобов'язань і вид діяльності, в ході якої це джерело виникає [13, с.78].

Загалом при визначенні кредитоспроможності необхідно враховувати аспекти, які допомагають більш точно розкрити суть даного поняття, зокрема зі сторони позичальника.

По-перше, все ж таки етимологія терміна «кредитоспроможність» не випадкова і тому кредитоспроможність необхідно визначати насамперед як спроможність позичальника погасити свою заборгованість.

По-друге, потрібно вказувати особу та в ролі якої найкраще розуміти позичальника.

По-третє, кредитора цікавить не тільки здатність позичальника повернути кредит, а й проценти за ним. Тому слід визначати кредитоспроможність як спроможність позичальника розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями, що включає і основну суму боргу, і проценти.

По-четверте, для банку є суттєвим не тільки спроможність позичальника розрахуватися за своїми зобов'язаннями, а і спроможність це робити своєчасно (тобто у визначений кредитною угодою термін) і в повному обсязі.

По-п'яте, кредитора цікавить не тільки спроможність позичальника повернути борг і проценти, а і його бажання це зробити [22, с.109].

Незважаючи на те, що в сучасній економічній науці зроблено безліч пропозицій щодо методики оцінювання кредитоспроможності, серед науковців немає єдиного погляду на відмінність між поняттями «кредитоспроможність» та «платоспроможність», яка з категорій серед вищезгаданих ширша та як вони взаємопов'язані між собою.

Кредитоспроможність, безумовно, є ширшим поняттям, в яке на правах елемента входить поняття платоспроможність, певним чином характеризуючи її [16].

Таблиця 1.2

Відмінність між поняттями «кредитоспроможність» та «платоспроможність»

Кредитоспроможність	Платоспроможність
Поняття вужче за поняття «платоспроможність».	Містить у собі поняття «кредитоспроможності».
Прогнозує платоспроможність підприємства на строк кредиту.	Фіксує неплатежі за попередній період або на певну дату.
Характеризує можливість погашення частини загального боргу, а саме – кредитної заборгованості.	Характеризує здатність і можливість погасити всі види заборгованості.
Джерела погашення: виручка від реалізації продукції, виручка від реалізації майна, що забезпечує кредит, гарантія іншого банку або підприємства, страхове відшкодування.	Джерела погашення: виручка від реалізації продукції, виручка від реалізації майна підприємства.

Джерело: [31]

Отже, кредитоспроможність позичальника на відміну від його платоспроможності не лише фіксує неплатежі за минулий період або на деяку дату, а й прогнозує його платоспроможність на майбутній період. Оцінюється вона на основі системи показників, які відображають розміщення та джерела оборотних засобів, результати господарсько-фінансової діяльності позичальника. Вибір показників залежить від типу економіки, ступеня розвитку ринкових відносин, особливостей побудови балансу та інших форм звітності позичальників, їх галузевої особливості, форми власності.

Кредитоспроможність прямо пов’язана з фінансово-господарським станом підприємства - сукупністю характеристик, які розкривають його забезпеченість фінансовими ресурсами, необхідними для ефективного функціонування, ефективність використання власних і залучених ресурсів, фінансово-господарські зв’язки з іншими суб’єктами господарської діяльності, платоспроможність, прибутковість, фінансову стабільність і ділову активність.

1.2. Методичні підходи до оцінки кредитоспроможності підприємства

При наданні кредитів будь-який банк зустрічається з необхідністю оцінки кредитоспроможності підприємства-позичальника. Ця процедура є обов'язковою, а її результати істотно впливають як на умови конкретних кредитних угод, так і на ефективність кредитної діяльності банку в цілому. Для позичальника оцінка кредитоспроможності також важлива, оскільки від її результату залежить, в якому обсязі буде наданий кредит, і чи буде він наданий взагалі.

Результатом неякісної та недостовірної оцінки кредитоспроможності позичальників може стати погіршення якості кредитного портфеля банку, яке може спричинити необхідність зайвого резервування. У кращому випадку це призведе до погіршення фінансового стану банку, у гіршому – до банкрутства.

Надійним способом вирішення даної проблеми є розробка і використання обґрунтованої методики, що дозволятиме банку реально оцінювати кредитоспроможність позичальників. Проте слід зазначити, що не існує ні єдиної методики, ні єдиного підходу до її побудови [25].

В цілому мета оцінки кредитоспроможності полягає в якісній характеристиці позичальника, що визначається банком до вирішення питання про можливість і умови кредитування, передбачати здатність і готовність клієнта повернути узяті ним у борг засоби відповідно до умов кредитного договору, а також оцінити обґрунтованість і доцільність кредитних вкладень і подальших відношень у сфері кредитування між банком і позичальником [36].

Оцінюючи кредитоспроможність позичальника, комерційні банки України керуються власними положеннями та методиками, в основу яких покладено методичні рекомендації Національного банку України. Водночас

НБУ не забороняє банкам самостійно встановлювати додаткові критерії аналізу фінансового стану позичальника, що підвищують вимоги до показників з метою адекватної оцінки кредитних ризиків і належного контролю за ними [10].

Перелік елементів кредитоспроможності позичальника і показників, які її характеризують, залежить від цілей аналізу, видів кредиту, стану кредитних відносин банку з конкретним клієнтом, результатів господарсько-фінансової діяльності останнього, а також від наявного забезпечення. Причому кожен банк розробляє власну систему оцінки, виходячи з особливостей кредитної політики, технологічних можливостей, спеціалізації банку, конкретних умов договору, пріоритетів у роботі, місця на ринку, кредитоспроможності , стану взаємовідносин із клієнтами, рівня економічної та політичної стабільності в державі тощо [23].

Методики аналізу і система показників кредитоспроможності потенційного позичальника, що використовуються комерційними банками, досить різноманітні. Умовно їх можна розбити на класифікаційні (статистичні) методи оцінки та комплексний аналіз кредитоспроможності (рис. 1.1.).

У практиці американських банків застосовують правило «6С», де критерії відбору клієнтів позначені словами, що починаються на букву «С»:

– character (характер особистості позичальника, репутація);

– capacity або cach flow (спроможність вчасно повернути кредит, фінансові можливості або потік грошових коштів);

– capital (капітал, майно, величина акціонерного капіталу);

– collateral (забезпечення, види та вартість активів);

– conditions (економічна кон’юнктура та її перспективи);

– control (контроль, відповідність кредитної заявки описові кредитної політики банку) [35].

Рис. 1.1. Методи оцінки кредитоспроможності позичальника [3].

Таким чином, менеджери кредитних відділів американських банків при підготовці кредитних меморандумів складають детальний звіт не тільки про основні характеристики діяльності позичальника (загальні відомості, дані про керівництво та його зміни, рейтингова оцінка акцій, облігацій і векселів, фінансові результати, інші кредитори), а й про галузь, де він працює, характер ринку його продукції тощо, причому такий меморандум складається за стандартною схемою з конкретними висновками та пропозиціями менеджера. Використання загальної схеми такого аналізу дає змогу мати чітке та повне уявлення про характер і особливості діяльності позичальника.

В англомовній літературі розроблені й використовуються сім принципів кредитування, що позначають абревіатурою CAMPARI, утвореною з початкових букв таких слів:

- C – character – характеристика або репутація позичальника (його особисті якості);

- A – ability – здатність клієнта до повернення кредиту;

- M – margin – очікувана банком дохідність (маржа) кредитної операції;

- P – purpose – мета (для чого береться позика);

- A – amount – загальна сума кредиту;

- R – return – умови повернення позики;

- I – insurance – страхування ризику неповернення кредиту [20, с.56].

Методика CAMPARI полягає у почерговому виділенні з кредитної заявки і фінансових документів, що додаються, найсуттєвіших чинників, які визначають діяльність клієнта в їх оцінці та уточненні після особистої зустрічі з клієнтом.

У виданому в Англії посібнику з банківських послуг зазначається, що ключовим словом, в якому сконцентровані основні вимоги щодо видачі кредитів позичальникам, є термін «PARTS», що включає:

- P – purpose – призначення, мету кредиту;

- A – amount – суму, розмір кредиту;

- R – repayment – оплату, повернення заборгованості (основного боргу та відсотків); T – term – термін;

- S – secyrity – заставу, забезпечення кредиту [17].

В англійських клірингових банках застосовують також систему оцінки клієнта PARSER:

- P – Person – інформація про особу – потенційного позичальника, його репутацію;

- A – Amount – обґрунтування суми запрошуваного кредиту;

- R – Repayment – можливості погашення кредиту;

- S – Security – оцінка забезпечення;

- E – Expediency – доцільність кредиту;

- R – Remuneration – винагорода банку (відсоткова ставка) за ризик надання кредиту [22].

Таким чином, у зарубіжній банківській діяльності при розгляді питання про кредитоспроможність клієнта комплексно аналізують такі непорівнювані категорії, як економічні інтереси банку, гарантії повернення кредиту, а також людські якості керівного складу підприємства-боржника. В усіх системах

використовують спільні елементи, але, з іншого боку, є й суттєві відмінності. Системи характеристик кредитоспроможності клієнтів, які використовують зарубіжні банківські установи, містять значно більший перелік ознак, ніж визначений Національним банком України. Але, по суті, ці системи дуже схожі – різні їх назви значною мірою визначені різною послідовністю розгляду цих ознак.

Подібні системи аналізу кредитоспроможності, корисні насамперед значною економією часу, потрібного кредиторам для аналізу кредитних заявок та бізнес-планів, ухвалення рішень про прийняття кредитної заявки тощо, можуть бути прийнятними і для вітчизняної практики. Та механічне перенесення зарубіжного досвіду проведення фінансового аналізу у багатьох випадках, на нашу думку, є малоефективним, тому що не береться до уваги специфіка вітчизняних підприємств, зокрема фінансова звітність та облік [10].

До класифікаційних (статистичних) методів оцінки належать бально-рейтингові системи оцінки та моделі прогнозування банкрутства; моделі комплексного аналізу (на основі «напівемпіричних» методологій, тобто які базуються на експертних оцінках аналізу економічної доцільності надання кредиту): Правило «6С», PARSER, CAMPARI, PARTS, MEMO RISK, Система 4FC.

Необхідно зазначити, що кожна з цих методик має свої переваги та недоліки (табл.1.3.).

Застосування класифікаційних методів оцінки кредитоспроможності позичальника ставить за мету напрацювання стандартних підходів для об’єктивної характеристики позичальників, пошуку кількісних критеріїв для поділу майбутніх клієнтів на основі наданих ними матеріалів на надійних і ненадійних, тобто таких, які підпадають під ризик банкрутства, і тих, для кого загроза банкрутства малоймовірна.

Бально-рейтингова оцінка дозволяє прогнозувати своєчасність здійснення майбутніх платежів, ліквідність і реальність оборотних активів,

оцінити загальний фінансовий стан підприємства і його стійкість, а також дає можливість визначити межі зниження обсягу прибутку, в яких здійснюється погашення частки фіксованих платежів.

Таблиця 1.3

Переваги та недоліки методик оцінки кредитоспроможності

Назва методики	Сутність методики	Переваги	Недоліки
Класифікаційні (статистичні методики)	Оцінюються всі показники, які характеризують кредитоспроможність позичальника. Ці показники можуть бути проаналізовані, як в даний момент, так і за певний період (в динаміці)	Широка вживаність та об’єктивність	Необхідність наявності значного масиву вихідних даних. Метод не враховує слабоформалізовані якісні чинники кредитоспроможності та умови кредитування. Неможливість застосування до умов української економіки.
Комплексного аналізу	Визначається значимість кожного з показників кредитоспроможності позичальника (значимість визначається в балах)	Дозволяє швидко і з мінімальними витратами праці обробити великий обсяг кредитних заявок окремих фізичних осіб, суттєво зменшуючи за рахунок цього рівень операційних банківських витрат, пов'язаних з кредитною діяльністю.	Використання цього методу пов'язане із деякими складностями: бальні системи оцінки кредитоспроможності клієнта повинні бути статистично ретельно вивірені і вони вимагають постійного оновлення інформації, що може бути коштовним для банку. Тому невеликі банки, як правило, не розробляють власних моделей аналізу кредитоспроможності клієнтів через високу вартість їх підготовки і обмежену інформаційну базу. До того ж стандартний характер цих моделей не передбачає врахування специфічних особливостей окремих позичальників.

Джерело: [24]

Перевагами бально-рейтингових моделей є простота, можливість розрахунку оптимальних значень за окремими показниками, здатність ранжирування підприємств за результатами, комплексний підхід до оцінки

кредитоспроможності (використовуються показники, що відображають різні аспекти діяльності позичальника).

Методика рейтингової оцінки підприємства включає такі етапи:

- збір і обробка аналітичної інформації за звітний період;

- вибір і обґрунтування системи показників, що використовуються для рейтингової оцінки;

- розрахунок підсумкового показника рейтингової оцінки;

- класифікація і ранжування підприємств за рейтингом.

Рейтингова оцінка фінансово-господарської діяльності підприємства може проводитися на основі використання матричних моделей, за допомогою яких можна отримати єдиний інтегральний показник.

Показник грошового потоку визначається за формулою:

$$ПГП = (Нс * n – Вс * n – Ві) / Скв, \quad (1.1)$$

де ПГП – показник грошового потоку;

Нс – середньомісячні надходження на рахунки позичальника;

n – кількість місяців дії кредитної угоди;

Вс – середньомісячні витрати позичальника;

Ві – сума інших зобов’язань перед кредиторами, які мають бути погашені упродовж дії кредитної угоди;

Скв – сума кредиту та відсотків за ним [5, с.89].

Крім наведених у таблиці, до об’єктивних оцінок відноситься коефіцієнт забезпечення кредиту, яких розраховується за формулою:

$$Кзк = Вз / Скв, \quad (1.2)$$

де Кзк – коефіцієнт забезпечення кредиту;

Вз – вартість предмету застави;

Свк – сума кредиту та відсотків за ним.

Коефіцієнт визначається у відсотках.

Таблиця 1.4

Оцінки кредитоспроможності позичальника. Об’єктивні оцінки

Показник	Фінансовий стан				
	Дуже добрий	Добрий	Задовіль-ний	Поганий	Дуже поганий
1	2	3	4	5	6
Коефіцієнт покриття	Від 2,0 і більше	Від 1,5 до 2,0	Від 1,0 до 1,5	Від 0,5 до 1,0	Менше 0,5
Бали	40	30	20	10	5
Коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності)	Від 0,2 і більше	Від 0,15 до 0,2	Від 0,1 до 0,15	Від 0,05 до 0,1	Менше 0,05
Бали	30	20	15	10	5
Коефіцієнт швидкої ліквідності (платоспроможності)	Від 1,0 і більше	Від 0,75 до 1,0	Від 0,5 до 0,75	Від 0,25 до 0,5	Менше 0,25
Бали	60	45	30	15	5
Співвідношення швидколіквідних активів (грошових коштів, поточних фінансових інвестицій, дебіторської заборгованості та векселів) та необоротних активів	Від 0,5 і більше	Від 0,4 до 0,5	Від 0,3 до 0,4	Від 0,2 до 0,3	Менше 0,2
Бали	40	30	20	10	5
Чиста рентабельність продаж	Від 0,1 і більше	Від 0,075 до 0,1	Від 0,05 до 0,075	Від 0,025 до 0,05	Менше 0,025
Бали	40	30	20	10	5
Рентабельність активів	Від 0,15 і більше	Від 0,1 до 0,15	Від 0,06 до 0,1	Від 0,02 до 0,06	Менше 0,02
Бали	40	30	20	10	5
Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	Від 0,8 і більше	Від 0,6 до0,8	Від 0,4 до 0,6	Від 0,2 до 0,4	Менше 0,2
Бали	30	20	15	10	5
Показник грошового потоку	Від 1,5 і більше	Від 1,1 до 1,5	Від 0,8 до 1,1	Від 0,5 до 0,8	Менше 0,5
Бали	40	30	20	10	5
Співвідношення власного капіталу й довгострокових зобов’язань до загальної суми пасивів	Від 0,6 і більше	Від 0,4 до 0,6	Від 0,3 до 0,4	Від 0,2 до 0,3	Менше 0,2
Бали	65	50	35	20	5
Коефіцієнт фінансового левериджу	Менше 1,0	Від 1,0 до 1,1	Від 1,1 до 1,5	Від 1,5 до 2	Від 2,0 і більше
Бали	65	50	35	20	5
Коефіцієнт автономії	Від 0,5 і більше	Від 0,4 до 0,5	Від 0,3 до 0,4	Від 0,2 до 0,3	Менше 0,2
Бали	60	45	30	15	5
Співвідношення власних оборотних коштів та необоротних активів	Від 0,5 і більше	Від 0,4 до 0,5	Від 0,3 до 0,4	Від 0,2 до 0,3	Менше 0,2
Бали	40	30	20	10	5
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами (співвідношення власних оборотних коштів та позикових джерел фінансування)	Від 0,2 і більше	Від 0,15 до 0,2	Від 0,1 до 0,15	Від 0,05 до 0,1	Менше 0,05
Бали	60	45	30	15	5

Джерело: [29]

В результаті оцінок визначають загальну суму балів.

Таблиця 1.5

Оцінка коефіцієнта забезпечення кредиту

Вид забезпечення/бали	95	75	55	35	15
	Межі значень показника Кзб				
Гарантії Кабінету Міністрів України, Гарантії урядів країн категорії "А", Гарантії банків з рейтингом не нижче ніж "інвестиційний клас", Гарантії міжнародних багатосторонніх банків, Державні цінні папери	Від 100% і більше	Від 90% до 100%	Від 80% до 90%	Від 70% до 80%	Менше 70%
Майнові права на грошові депозити	Від 110% більше	Від 100% до 110%	Від 90% до 100%	Від 80 до 90%	Менше 80%
Недержавні цінні папери, дорогоцінні метали	Від 140% більше	Від 120% до 140%	Від 100% до 120%	Від 80% до 100%	Менше 80%
Нерухоме майно та інші майнові права	Від 160% більше	Від 140% до 160%	Від 120% до 140%	Від 100% до 200%	Менше 100%
Рухоме майно	Від 200% більше	Від 170% до 200%	Від 140% до 170%	Від 110% до 140%	Менше 110%

Джерело: [29]

1. Період функціонування підприємства (ФП)

Період функціонування підприємства передбачає кількість років з часу державної реєстрації підприємства.

ФП приймає значення, що дорівнює кількості років функціонування підприємства.

У разі функціонування підприємства 5 і більше років ФП приймає значення 5. По підприємствах, які функціонують менше одного року або рік, ФП = 1.

2. Ділова репутація (ДР)

Показник "Ділова репутація" характеризує репутацію засновників.

Показник ДР може набувати одного з таких значень:

ДР = 5 – коли про клієнта є позитивна інформація, він є постійним клієнтом банку, має більш 80% оборотів по розрахунковому рахунку;

ДР = 4 – коли про клієнта є позитивна інформація, він є постійним клієнтом банку, має більш 50% оборотів по розрахунковому рахунку;

ДР = 3 – коли про клієнта є позитивна інформація, він є постійним клієнтом банку, має більш 20% оборотів по розрахунковому рахунку; основний рахунок в іншому банку;

ДР = 2 – не є клієнтом банку, у інших банках обороти по рахунках, суперечлива інформація;

ДР = 1 – не є клієнтом банку, низькі обороти по рахунках, негативна інформація.

3. Погашення позичок (ПП)

Показник «Погашення позичок» характеризує наявність або відсутність фактів неповернення чи несвоєчасного повернення кредитів, які надавались раніше. Показник ПП може набувати одного з таких значень:

ПП = 10 - кредит погашено без проблем;

ПП = 8 - кредит погашено після відстрочки;

ПП = 5 – якщо позичальник не користувався кредитом у минулому;

ПП = 3 - кредит прострочений;

ПП = 1 - позичальник ухиляється від відповідальності [11, с.56].

4. Сплата процентів за користування кредитом (СВ)

Показник «Сплата процентів за користування кредитом» характеризує наявність або відсутність фактів сплати чи несвоєчасної оплати процентів за користування кредитом.

Показник СВ може набувати одного з таких значень:

СВ = 10 - нараховані проценти сплачено своєчасно;

СВ = 8 - проценти сплачено з затримкою платежу;

СВ = 5 - якщо позичальник не користувався кредитами в минулому;

СВ = 3 - проценти прострочені;

СВ = 1 - позичальник ухиляється від відповідальності.

По результатах суб’єктивних оцінок визначається коригуючий показник за формулою:

$$Кп = Кбс / Мкбс * 0,25 + 1, \quad (1.3)$$

де Кп – коригуючий показник;

Кбс – кількість балів із суб'єктивних оцінок;

Мкбс – максимальна кількість балів по суб'єктивних оцінках.

Загальна кількість балів з оцінки кредитоспроможності визначається за формулою:

$$Зкб = Кбо * Кп, \quad (1.4)$$

де Зкб – загальна кількість балів;

Коб – сума балів по об'єктивних оцінках;

Кп – коригуючий показник.

Таблиця 1.6

Рейтингова шкала для визначення класу позичальника

Значення узагальненого показника	**Рейтинг**
Від 500 і більше	I (клас А)
Від 400 до 499	II (клас Б)
Від 250 до 399	III (клас В)
Від 150 до 249	IV (клас Г)
Від 149 і менше	V (клас Д)

Джерело: [15]

Клас А – кредитується по найнижчих кредитних ставках;

Клас Б – кредитується по підвищених кредитних ставках;

Клас В – кредитується за умов поліпшення фінансового стану після додаткової оцінки;

Клас Г – не кредитується;

Клас Д – не кредитується [15, с.89].

У зарубіжних країнах із розвинутою ринковою економікою банки застосовують досить складну систему показників для оцінки кредитоспроможності клієнтів. Вона диференційована залежно від характеру позичальника (фірма, приватна особа, вид діяльності) та від періодичності і розміру грошових надходжень на рахунки підприємства. Узагальнення кількісних та якісних характеристик позичальника здійснюється за допомогою таких моделей комплексного аналізу: Правило «6С», PARSER, CAMPARI, PARTS, MEMO RISK, система 4FC, Правило «5С» поганих кредитів [3]. Ці методики оцінки кредитоспроможності позичальника стали

досить популярними завдяки вдалому поєднанню в них аналізу особистих та ділових якостей клієнта.

Для досягнення необхідного рівня кредитоспроможності потрібно здійснювати ефективне управління нею. Загалом під управлінням розуміється процес планування, організації, мотиваціїі контролю, необхідний для того, щоб сформулювати і досягти цілей організації, і діяльність, пов’язана з впливом керуючого суб’єкта на керований об’єкт з метою досягнення результатів.

Управління кредитоспроможністю підприємства можна визначити як сукупність управлінських дій, спрямовану на розробку і реалізацію управлінських рішень, пов'язаних із забезпеченням достатнього потенціалу підприємства для повернення кредитних ресурсів і сплати відсотків за користування ними [8].

Отже, управління кредитоспроможністю підприємства – це процес планування, аналізу, організації, мотиваціїї, контролю, пов’язаний із забезпеченням такого стану фінансових ресурсів їх формуванням і розподілом, який дозволяє підприємству отримувати та погашати кредитні зобов’язання в повному обсязі та у визначений строк.

Отже, кредитоспроможність варто трактувати як спроможність позичальника в повному обсязі розрахуватися за своїми борговими зобов’язаннями виключно в грошовій формі в установлені кредитною угодою терміни. Слід розглядати кредитоспроможність з двох позицій: з позиції позичальника (коли спроможність розрахуватися за своїми борговими зобов’язаннями визначається системою показників) та з позицій кредитора (від рівня кредитоспроможності визначається розмір допустимого кредиту).

Основним критерієм у формуванні кредитних відносин між кредитором і клієнтом є кредитоспроможність позичальника. Саме оцінка кредитоспроможності, яку визначають комерційні банки для кожного позичальника, є необхідною умовою укладення кредитної угоди і дає змогу оцінити чинники, які впливатимуть на непогашення позики.

Під управлінням кредитоспроможністю будемо розуміти процес планування, аналізу, організації, мотивації, контролю, пов’язаний із забезпеченням такого стану фінансових ресурсів їх формуванням і розподілом, який дозволяє підприємству отримувати та погашати кредитні зобов’язання в повному обсязі та у визначений строк.

Бально-рейтингова оцінка дозволяє прогнозувати своєчасність здійснення майбутніх платежів, ліквідність і реальність оборотних активів, оцінити загальний фінансовий стан підприємства і його стійкість, а також дає можливість визначити межі зниження обсягу прибутку, в яких здійснюється погашення частки фіксованих платежів. Перевагами бально-рейтингових моделей є простота, можливість розрахунку оптимальних значень за окремими показниками, здатність ранжирування підприємств за результатами, комплексний підхід до оцінки кредитоспроможності (використовуються показники, що відображають різні аспекти діяльності позичальника).

РОЗДІЛ 2
АНАЛІЗ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

2.2. Загальний аналіз кредитоспроможності та фінансового стану підприємства

Основними завданнями аналізу кредитоспроможності та фінансового стану є:

- дослідження рентабельності та фінансової стійкості підприємства;
- дослідження ефективності використання майна (капіталу) підприємства, забезпечення підприємства власними оборотними коштами;
- об'єктивна оцінка динаміки та стану ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства;
- оцінка становища суб'єкта господарювання на фінансовому ринку та кількісна оцінка його кредитоспроможності ;
- аналіз ділової активності підприємства та його становища на ринку цінних паперів;
- визначення ефективності використання фінансових ресурсів.

ПАТ «Овруцький хлібозавод» створене відповідно до наказу Регіонального відділення Фонду державного майна по Житомирській області від 02.07.1998р. Акціонерами є юридичні та фізичні особи, які набули право власності на акції Товариства у процесі приватизації, емісії додаткової кількості акцій, а також на вторинному ринку цінних паперів.

Основна діяльність ПАТ «Овруцький хлібозавод» – це випуск та реалізація хлібобулочних, кондитерських виробів та борошномельної продукції.

Розглянувши основні та допоміжні процеси на підприємстві можна зробити наступні висновки, що підприємство має добре налагоджені бізнес-процеси, що в свою чергу призводить до ефективного функціонування не тільки окремих підрозділів а й усього підприємства в цілому.

SWOT-аналіз – це аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища організації. Аналізу підлягають сильні сторони (Strength), слабкі сторони (Weakness) внутрішнього середовища, а також можливості (Opportunities) і загрози (Threats) зовнішнього середовища організації.

Таблиця 2.1

SWOT –аналіз ПАТ «Овруцький хлібозавод»

Зовнішнє середовище / Внутрішнє середовище	**Можливості:**	**Загрози:**
	Зростання обороту роздрібної та оптової торгівлі Зростання обороту громадського харчування Удосконалення виробництва Вдосконалення технологій збуту і просування»	Зростання вартості платних послуг Високий рівень конкуренції на ринку Зростання цін на сировину спричиняє непостійність цін на продукцію, скачки попит
Сильні сторони: Репутація виробника якісної продукції Багата рецептура і традиції виробництва Використання натуральних, екологічно чистих інгредієнтів доступна ціна	**Сила і можливості:** вдосконалення технологій виробництва збільшення виробничих потужностей посилення маркетингу, в першу чергу, поведінка маркетингових досліджень збільшення рекламної активності оптимізація збуту	**Сила і загрози:** 1. Посилення рекламної активності 2. Зниження витрат за рахунок впровадження нових технологій 3. Диверсифікація виробництва (наприклад, борошняні кондитерські вироби) 4. Активні продажі 5. Проведення маркетингових досліджень 6. Розширення меж ринку збуту
Слабкі сторони: 1.Відсутність активної рекламної діяльності 2.Залежність від постачальників; 3. Мало інноваційних впроваджень у виробництво; 4. Спірний дизайн продукції	**Слабкість і можливість:** підвищення оперативності контроль термінів виконання замовлень проведення рекламної кампанії одночасно з активними продажами побудова взаємин з роздробом	**Слабкість і загрози:** посилення активності в продажах, маркетингової і рекламної політиці диверсифікація виробництва розширення меж ринку збуту формування лояльності споживачів формування взаємовідносин з роздробом

Джерело: складено автором згідно звітності підприємства

До слабких сторін підприємства відносять: низьке завантаження виробничих потужностей; зношений верстатний парк; витрати на виробництво продукції вище запланованих.

Для того щоб слабкі сторони перетворити в сильні та знизити загрози потрібно: підвищити активність рекламної діяльності; задля зниження залежності від постачальників, ввести свою сировинну базу; приділити увагу інноваційній діяльності підприємства, шляхом створення нових продуктів; розробити ефективний дизайн всієї продукції підприємства.

Потенційними можливостями ПАТ «Овруцький хлібозавод» є: збільшення ринкової частки підприємства, можливості для залучення інвестиційних ресурсів; підвищення якості за рахунок більш якісної сировини; формування позитивного іміджу за допомогою реклами, налагодження зв'язків з громадськістю; розширення асортименту шляхом пошуку нових видів продукції; збільшення кількості постачальників сировини.

Проведемо аналіз фінансового стану підприємства ПАТ «Овруцький хлібозавод» за 2021-2023 рр. на основі фінансової звітності підприємства. Мета аналізу полягає не тільки і не стільки в тому, щоб встановити і оцінити фінансовий стан підприємства, але ще і в тому, щоб постійно проводити роботу, направлену на його поліпшення.

З отриманих даних представлених в таблиці 2.8. можна зробити висновок: чистий дохід від реалізації зріс у 2023 році порівняно із 2022 роком та склав 16426 тис.грн. У 2023 році збільшились інші операційні витрати на 203 тис.грн. чистий збиток у 2023 році склав 130 тис.грн.

Одним із основних показників, що характеризують ефективність діяльності підприємства є рентабельність. Рентабельність – це якісний, вартісний показник, що характеризує рівень віддачі витрат або ступень використання ресурсів, що є в наявності, в процесі виробництва і реалізації продукції.

Показники рентабельності розраховуються на основі Балансу (Форми 1) та Звіту про фінансові результати підприємства (Форма 2). Аналіз рентабельності підприємства дозволяє визначити ефективність вкладення коштів у підприємство та раціональність їхнього використання.

Таблиця 2.8

Фінансові результати ПАТ «Овруцький хлібозавод» за 2021-2023 роки (тис.грн.)

Показники	Роки			Відхилення (аболютне +,-)		Відхилення відносне (%)	
	2021	2022	2023	2022-2021	2023-2022	2022-13	2023-14
Чистий доход (виручка) від реалізації	12696	13740	16426	1044	2686	8,22	19,55
Собівартість реалізованої продукції	9638	10423	12293	785	1870	8,14	17,94
Валовий прибуток	3058	3317	4133	259	816	8,47	24,60
Інші операційні доходи	53	3	205	-50	202	-94,34	6733,33
Адміністративні витрати	683	746	988	63	242	9,22	32,44
Витрати на збут	2202	2674	3156	472	482	21,44	18,03
Інші операційні витрати	12	29	232	17	203	141,67	700,00
Фінансові результати від операційної діяльності	214	-129	-38	-343	91	-160,28	-70,54
Інші доходи	0	596	147	596	-449	0,00	-75,34
Фінансові витрати	70	79	46	9	-33	12,86	-41,77
Інші витрати	2	72	193	70	121	3500,00	168,06
Фінансові результати від звичайної діяльності	142	316	-130	174	-446	122,54	-141,14
Витрати з податку на прибуток	-30	-62	0	-32	62	106,67	-100,00
Чистий прибуток	112	254	-130	142	-384	126,79	-151,18

Джерело: складено автором згідно звітності підприємства

В таблиці 2.9. наведені показники рентабельності підприємства ПАТ «Овруцький хлібозавод» за 2021-2023 роки.

Таблиця 2.9

Показники рентабельності ПАТ «Овруцький хлібозавод» за 2021-2023 роки

Показник	**Рек. норма**	**Розрахунок**	Роки			Відхилення (+,-)	
			2021	2022	2023	2022-2021	2023-2022
Коефіцієнт рентабельності продаж	0,5	Валовий прибуток/чистий дохід від реалізації продукції	0,241	0,241	0,252	0,001	0,010
Коефіцієнт рентабельності активів	0,4	Чистий прибуток/ середня вартість активів	0,036	0,070	-0,029	0,034	-0,099
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,2	Чистий прибуток/середня вартість власного капіталу	0,102	0,199	-0,100	0,096	-0,299
Коефіцієнт рентабельності діяльності	0,5	Чистий прибуток/Валовий прибуток	0,037	0,077	-0,031	0,040	-0,108

Джерело: складено автором згідно звітності підприємства

Отже, провівши розрахунок показників рентабельності ПАТ «Овруцький хлібозавод» за три роки можна зробити наступні висновки: коефіцієнт рентабельності продаж, збільшився у 2023 році порівняно з 2022 роком на 0,01 та склав 0,252, що означає, що на 1 гривню виручки від реалізації продукції припадає 25 копійок валового прибутку підприємства;

- коефіцієнт рентабельності активів у 2023 році склав -0,029, він зменшився у звітному році порівняно із 2022 роком на 0,099;

- коефіцієнт рентабельності власного капіталу, має тенденцію до зменшення. Даний показник показує, що на 1 гривню власного капіталу припадає 10 копійок чистого збитку підприємства у 2023 році;

- коефіцієнт рентабельності діяльності зменшився на 0,108 та склав у 2023 році -0,031, що є негативним для підприємства.

Загалом можна сказати, що підприємство у 2023 році не рентабельне, про що свідчить чистий збиток підприємства у 2023 році, та розраховані показники рентабельності.

Ліквідність - це здатність підприємства розраховуватися зі своїми поточними зобов'язаннями перед закордонними контрагентами шляхом перетворення активів на гроші. В таблиці 2.10 представлено показники ліквідності підприємства ПАТ «Овруцький хлібозавод».

У 2023 р. рівень абсолютної ліквідності збільшився, хоча і не досяг рекомендованих меж, що пов’язано зі збільшенням залишку грошових коштів станом на 31.12.2022 р. в порівнянні з попереднім звітним періодом.

Таблиця 2.10

Показники ліквідності ПАТ «Овруцький хлібозавод» за 2021-2023 роки

Показник	Рек. норма	Розрахунок	Роки			Відхилення (+.-)	
			2021	2022	2023	2022-2021	2023-2022
1	2	3	4	5	6	7	8
Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	1-0,5	Оборотні активи / Поточні зобов’язання (Ф. № 1, р. 1195 / Ф. № 1, р. 1695)	0,75	0,45	0,41	-0,30	-0,04
Коефіцієнт ліквідності швидкої	0,7-0,8	Оборотні активи – Запаси / Поточні зобов’язання (Ф. № 1, р. 1195 - р.1100 / Ф. № 1, р. 1695)	0,43	0,27	0,16	-0,16	-0,11
Коефіцієнт ліквідності абсолютної	0,2-0,35	Грошові кошти / Поточні зобов’язання (Ф. № 1, р. 1165 / Ф. № 1, р. 1695)	0,006	0,006	0,011	0,00	0,01
Співвідношення короткостроково ї дебіторської та кредиторської заборгованості	≥1	Дебіторська заборгованість / Поточна кредиторська заборгованість (Ф. № 1, сума р. 1125-1155) / Ф. № 1, р. 1695)	0,44	0,27	0,15	-0,17	-0,11

Джерело: складено автором згідно звітності підприємства

Коефіцієнт поточної ліквідності склав у звітному році 0,41 що є недостатнім (нормативне значення 1), та він має тенденцію до зменшення у 2023 році порівняно із 2022 роком, даний показник показує що на 1 гривню поточних боргів припадає41 копійка ліквідних активів;

Коефіцієнт швидкої ліквідності за 2023 рік зменшився в порівнянні з 2022 роком і склав 0,16, що є нижче рекомендованої норми, а отже говорить про те, що на кожну гривню поточної заборгованості підприємство має 16 копійок ліквідних активів, що є дуже низьким показником.

Отже, загалом можна зробити висновок, що ПАТ «Овруцький хлібозавод» протягом останніх трьох років є неліквідним та не має достатній рівень платоспроможності, про що свідчать розраховані показники.

2.2. Аналіз кредитоспроможності та капіталу підприємства

Використовуючи горизонтальний аналіз балансу проведемо оцінку наявності та динаміки коштів і джерел їх формування на ПАТ «Овруцький хлібозавод» за 2022-2023 роки таблиця 2.11

Таблиця 2.11

Горизонтальний аналіз балансу ПАТ «Овруцький хлібозавод»

тис.грн.

Показники	**Роки**		**Відхилення**	
	2022	**2023**	**Абсолютне +,-**	**Відносне,%**
Майно підприємства				
І. Необоротні активи	2966	3256	290	9,78
в структурі майна підприємства,%	69,87	69,13	-0,74	-
ІІ. Оборотні активи	1279	1454	175	13,68
в структурі майна підприємства,%	30,13	30,87	0,74	-
ІІІ. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	0	0	0	0
в структурі майна підприємства,%	0	0	0	-
Вартість майна підприємства	4245	4710	465	10,95
Джерела формування майна підприємства				
І. Власний капітал	1404	1199	-205	-14,60
в структурі пасивів підприємства,%	33,07	25,46	-7,61	-
ІІ. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	0	0	0	0
в структурі пасивів підприємства,%	0	0	0	-
ІІІ. Поточні зобов'язання і забезпечення	2841	3511	670	23,58
в структурі пасивів підприємства,%	66,93	74,54	7,61	-

Продовження таблиці 2.11

IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	0	0	0	0
в структурі пасивів підприємства,%	0	0	0	-
Вартість пасивів підприємства	4245	4710	465	10,95

Джерело: розраховано автором згідно звітності підприємства

Отже, загальна вартість майна підприємства у 2023 році склала 4710тис.грн, що на 465 тис.грн. більше ніж у 2022 році. Оборотні активи в загальній структурі збільшились і склали 30,87% частки підприємства. Необоротні активи зменшились у структурі в 2023 році та склала 69,13%., порівняно із 2022 роком. Власний капітал у 2023 році зменшився і склав 1199 тис.грн, у структурі коштів підприємства складає 25,46%. Довгострокові зобов'язання на підприємстві відсутні.

Поточні зобов'язання склали у 2023 році 3511 тис.грн, що на 670тис.грн більше ніж у 2022 році.

До основного капіталу належать вкладення в необоротні активи у вигляді вартості матеріальних активів — основних засобів у робочому стані, незавершених капітальних вкладень, нематеріальних активів — об'єктів права і довгострокових фінансових інвестицій. До основного капіталу належать статті розділу I активу балансу. Його сума дорівнює підсумку за цим розділом. Основний капітал є немобільним, на тривалий час виведеним із обороту. В суму загального капіталу він включається за залишковою вартістю. До основного капіталу також належать статті розділу III активу балансу «Необоротні активи та групи вибуття», у якому відображається вартість необоротних активів та груп вибуття, утримуваних до продажу [28, с.67].

В таблиці 2.12. представлено аналіз динаміки основного капталу ПАТ «Овруцький хлібозавод»

Таблиця 2.12

Динаміка основного капіталу ПАТ «Овруцький хлібозавод» 2021-2023 роки

Показники	Роки			Відхилення +,-		Відхилення,%	
	2021	2022	2023	2022-2021	2023-2022	2022/2021	2023/2022
Нематеріальні активи:	3	1	0	-2	-1	-66,67	-100,00
первісна вартість	8	9	9	1	0	12,50	0,00
накопичена амортизація	5	8	9	3	1	60,00	12,50
Основні засоби:	1613	2965	3256	1352	291	83,82	9,81
первісна вартість	4439	5721	6476	1282	755	28,88	13,20
знос	2826	2756	3220	-70	464	-2,48	16,84
Всього	1616	2966	3256	1350	290	83,54	9,78

Джерело: складено автором згідно звітності підприємства

З отриманих даних таблиці 2.12. можна зробити наступні висновки, у 2023 році основний капітал ПАТ «Овруцький хлібозавод» збільшився на 290 тис.грн, це відбулось за рахунок збільшення основних засобів на 291 тис.грн.

Основні засоби класифікуються за характером і способом використання в діяльності суб'єкта господарювання. Амортизація основних засобів нараховується з використанням прямолінійного методу. Ліквідаційна вартість та строк корисної експлуатації основних засобів на кінець фінансового року не переглядались. Облік основних засобів ведеться відповідно до встановленого плану рахунків бухгалтерського обліку, за видами основних засобів, за місцями знаходження об'єктів. Підприємство використовує власні основні засоби. Аналітичний облік основних засобів ведеться в обігово-сальдових відомостях. Дані аналітичного обліку відповідають даним синтетичного обліку. Інвентаризація основних засобів проведена відповідно до наказу № 207 від 20.11.2023 р. В ході інвентаризації надлишків та нестач основних засобів не виявлено.

Вартість основних засобів станом на 31.12.2023 р. складає:

- первісна вартість - 6476 тис. грн.;
- нарахований знос - 3220 тис. грн.;
- залишкова (балансова) вартість - 3256 тис. грн.

Терміни використання основних засобів:

- будівлі та споруди - 1936-2023 роки,
- машини та обладнання - 1965-2023,
- транспорт - 1986-2023 р.,
- інші - 2005-2023 р..

Умови користування - власність товариства; загальна ступінь зносу - 49,72 %; ступінь використання - 50,28 %; зміни в вартості основних засобів зумовлені введенням в дію основних засобів.

В таблиці 2.13. представлено показники технічного стану основних засобів ПАТ «Овруцький хлібозавод» за 2021-2023 роки.

Таблиця 2.13

Показники технічного стану основних засобів ПАТ «Овруцький хлібозавод» за 2021-2023 роки

Показники	Характеристика	Роки			Відхилення	
		2021	2022	2023	2022-2021	2023-2022
Коефіцієнт зносу	Характеризує частку вартості основних засобів, що залишилася до списання на витрати в подальших періодах	0,637	0,482	0,497	-0,15	0,015
Коефіцієнт придатності	Характеризує ступінь придатності основних засобів для експлуатації	0,363	0,518	0,503	0,15	-0,015

Джерело: складено автором згідно звітності підприємства

Коефіцієнт зносу у 2023 році збільшився на 0,015, він говорить про те, що вартість основних засобів, що залишилася до списання у 2023 році зменшилась. Коефіцієнт придатності відповідно зменшився у 2023 році, що є негативним для підприємства.

Таблиця 2.14

Показники руху основних засобів ПАТ «Овруцький хлібозавод» за 2021-2023 роки

Показники	Характеристика	Роки			Відхилення (+,-)	
		2021	2022	2023	2022-2021	2023-2022
Коефіцієнт оновлення	Показує, яку частину від тих основних засобів, що є на кінець звітного періоду, складають нові основні засоби	0,19	0,14	0,21	-0,05	0,07
Коефіцієнт вибуття	Показує, яка частина основних засобів, з якими підприємство почало діяльність в звітному періоді, вибула із-за зносу і з інших причин	0,0055	0,0024	0,014	-0,0031	0,0116

Джерело: складено автором згідно звітності підприємства

Коефіцієнт оновлення збільшився на 0,07 у 2023 році. Коефіцієнт вибуття збільшився у 2023 році та склав 0,014, що є дуже низьким показником для підприємства.

В таблиці 2.15. представлено показники ефективності використання основних засобів ПАТ «Овруцький хлібозавод» за 2021-2023 роки.

Фондовіддача — це відношення вартості випущеної продукції у вартісному виразі до середньорічної вартості основних виробничих фондів. Вона виражає ефективність використання засобів праці, тобто показує, скільки виробляється готової продукції на одиницю основних виробничих фондів.

Фондовіддача на ПАТ «Овруцький хлібозавод» показує, що на 1 грн. основних засобів припадає 1,32 грн. (2023 р) виробленої продукції. У 2023 році в порівнянні з 2022 роком фондовіддача зменшилась на 18 копійок., що є негативною тенденцією.

Фондомісткість показує вартість основних засобів на одну гривню виробленої продукції і характеризує забезпеченість підприємства основними

засобами. У 2023 році даний показник говорить про те, що на кожну гривню виробленої продукції припадає 76 копійок основних засобів.

Таблиця 2.15

Показники ефективності використання основних засобів ПАТ «Овруцький хлібозавод» за 2021-2023 роки

Показники	Характеристика	Роки			Відхилення (+,-)	
		2021	2022	2023	2022-2021	2023-2022
Фондовіддача	показує випуск продукції з розрахунку на 1 грн. основних засобів; чим вище показник, тим краще використовуються основні засоби	1,89	1,50	1,32	-0,39	-0,18
Фондомісткість	показує величину основних засобів, що доводиться на 1 грн. продукції, що випускається	0,53	0,67	0,76	0,14	0,09
Фондоозброєність	відображає рівень оснащеності персоналу підприємства основними засобами	13,65	19,24	29,91	5,59	10,67

Джерело: складено автором згідно звітності підприємства

Фондоозброєність показує величину основних засобів на одного працівника. Позитивним фактором є збільшення протягом 2023 років даного показника. Так у 2023 році фондоозброєність склала 29,91 тис.грн./особу, що на 10,67 тис.грн./особу більше ніж у 2022 році.

Оборотний капітал суб'єкта підприємництва (підприємства) — грошові кошти і мобільні активи, що перетворюються на грошові кошти протягом одного виробничого циклу, які забезпечують неперервність процесу виробництва й обігу та отримання прибутку від звичайної діяльності.

В таблиці 2.16. представлено динаміку оборотного капіталу ПАТ «Овруцький хлібозавод» за 2021-2023 роки.

Таблиця 2.16

Динаміка оборотного капіталу ПАТ «Овруцький хлібозавод» за 2021-2023 роки

Назва статті	Роки			Абсолют. відхилення (+,-)	
	2021	2022	2023	2022-2021	2023-2022
1	2	3	4	5	6
Запаси всього:	584	498	886	-86	388
з них: виробничі запаси	520	449	820	-71	371
готова продукція	9	16	15	7	-1
товари	55	33	51	-22	18
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	275	257	308	-18	51
Дебіторська заборгованість за розрахунками – всього	42	22	81	-20	59
у т. ч.: за виданими авансами	0	0	31	0	31
з бюджетом	42	22	50	-20	28
у т. ч. з податку на прибуток	18	0	47	-18	47
з нарахованих доходів	10	0	0	-10	0
із внутрішніх розрахунків	2	0	0	-2	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	475	483	139	8	-344
Гроші та їх еквіваленти	12	18	40	6	22
Інші оборотні активи	1	1	0	0	-1
Усього оборотних активів	1389	1279	1454	-110	175

Джерело: складено автором згідно звітності підприємства

Склад оборотних коштів — сукупність елементів, що становлять оборотні виробничі фонди (виробничі запаси, незавершене виробництво, витрати майбутніх періодів) і фонди обігу (готова продукція і товари на складах, товари відвантажені, грошові кошти в розрахунках і на рахунках). Такий поділ оборотних коштів зумовлений наявністю двох сфер індивідуального кругообігу: сфери виробництва та сфери обігу.

З отриманих розрахунків в таблиці 2.16 можна зробити наступні висновки: запаси на ПАТ «Овруцький хлібозавод» збільшились на 388 тис.грн у 2023 році, з них збільшення виробничих запасів відбулось на 371 тис.грн, товарів на 18 тис.грн. Дебіторська заборгованість за продукцію,

товари, роботи, послуги у 2023 році порівняно з 2022 роком збільшилась на 51 тис.грн., дебіторська заборгованість за розрахунками на 59 тис.грн. Гроші та їх еквіваленти у 2023 році збільшились на 22 тис.грн. Загалом вартість оборотного капіталу підприємства складає у 2023 році 1545 тис.грн, що на 175 тис.грн більше ніж у 2022 році.

Наступним кроком проведемо аналіз структури оборотного капіталу ПАТ «Овруцький хлібозавод» за 2021-2023 роки.

Таблиця 2.17

Структура оборотного капіталу ПАТ «Овруцький хлібозавод» за 2021-2023 роки, %

Назва статті	Роки			Абсолют. відхилення (+,-)	
	2021	2022	2023	2022-2021	2023-2022
1	2	3	4	5	6
Запаси всього:	42,04	38,94	60,94	-3,11	22,00
з них: виробничі запаси	37,44	35,11	56,40	-2,33	21,29
готова продукція	0,65	1,25	1,03	0,60	-0,22
товари	3,96	2,58	3,51	-1,38	0,93
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	19,80	20,09	21,18	0,30	1,09
Дебіторська заборгованість за розрахунками – всього	3,02	1,72	5,57	-1,30	3,85
у т. ч.: за виданими авансами	0,00	0,00	2,13	0,00	2,13
з бюджетом	3,02	1,72	3,44	-1,30	1,72
у т. ч. з податку на прибуток	1,30	0,00	3,23	-1,30	3,23
з нарахованих доходів	0,72	0,00	0,00	-0,72	0,00
із внутрішніх розрахунків	0,14	0,00	0,00	-0,14	0,00
Інша поточна дебіторська заборгованість	34,20	37,76	9,56	3,57	-28,20
Гроші та їх еквіваленти	0,86	1,41	2,75	0,54	1,34
Інші оборотні активи	0,07	0,08	0,00	0,01	-0,08
Усього оборотних активів	100,00	100,00	100,00	0,00	0,00

Джерело: складено автором згідно звітності підприємства

Для репрезентативності отриманих даних за 2023 рік зобразимо структуру оборотного капіталу ПАТ «Овруцький хлібозавод» на рис. 2.1.

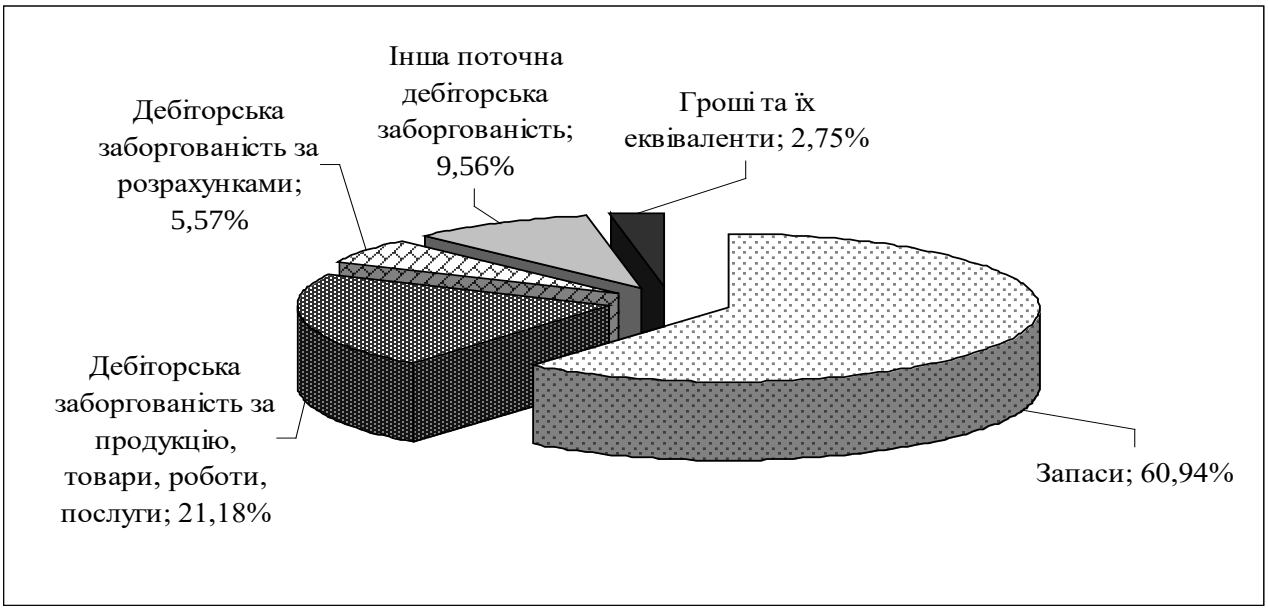

Рис. 2.1. Структура оборотного капіталу за 2023 рік ПАТ «овруцький хлібозавод»

Отже, у 2023 році найбільшу частку в оборотному капіталі підприємства складали запаси та дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи та послуги, найменша частка припадає на гроші та їх еквіваленти, а саме 2,75%, дебіторська заборгованість за розрахунками складає 5,57% від вартості всього оборотного капіталу, а інша поточна дебіторська заборгованість 9,56%.

Наступним кроком проведемо оцінку оборотності оборотного капіталу ПАТ «Овруцький хлібозавод», дані занесемо до таблиці 2.18

Таблиця 2.18

Оцінювання оборотності оборотних активів ПАТ «Овруцький хлібозавод» за 2021-2023 роки

Назва показника	**Алгоритм розрахунку показника**	РОКИ			Відхилення (+-)	
		2021	2022	2023	2022-2021	2023-2022
1	2	3	4	5	6	7
Коефіцієнт оборотності запасів	Собівартість реалізованої продукції/середня вартість запасів	14,23	19,27	17,76	5,04	-1,50
Час обороту запасів, днів	Тривалість періоду/коефіцієнт оборотності запасів	25,31	18,69	20,27	-6,62	1,58

Продовження табл.2.18

1	2	3	4	5	6	7
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Чиста дохід від реалізації / Середня сума дебіторської заборгованості	19,58	18,44	27,68	-1,13	9,23
Час обороту дебіторської заборгованості, днів	Тривалість періоду / коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	18,39	19,52	13,01	1,13	-6,51
Коефіцієнт оборотності грошових коштів	Чистий дохід від реалізації/середній залишок грошових коштів	270,13	916,00	566,41	645,87	-349,59
Час обороту грошових коштів, днів	Тривалість періоду/коефіцієнт обороту грошових коштів	1,33	0,39	0,64	-0,94	0,24
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Чистий дохід від реалізації / Середня сума кредиторської заборгованості	6,32	5,85	5,17	-0,47	-0,68
Час обороту кредиторської заборгованості, днів	Тривалість періоду / коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	56,94	61,52	69,61	4,58	8,09
Тривалість операційного циклу, днів	Час обороту запасів+час обороту дебіторської заборгованості	43,69	38,21	33,27	-5,49	-4,93
Тривалість фінансового циклу, днів	Тривалість операційного циклу-час обороту кредиторської заборгованості	-13,24	-23,31	-36,33	-10,07	-13,02

Джерело: складено автором згідно звітності підприємства

Коефіцієнт оборотності запасів у поточному році склав 17,76, що на 1,50 менше ніж у 2022 році.

У 2023 році коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості збільшився на 9,23 і склав, 27,68, відповідно зменшився термін обороту дебіторської заборгованості на 6,51 день. Час обороту дебіторської заборгованості в поточному році становить 13,01 дні. Тобто дебітори у 2023 році почали швидше розраховуватись за своїми зобов’язаннями перед ПАТ «Овруцький хлібозавод»

Коефіцієнт обороту кредиторської заборгованості демонструє наскільки швидко підприємство погашає свої зобов’язання. У 2023 році цей

показник зменшився на 0,68. Відповідно час обороту кредиторської заборгованості збільшився на 8,09 дні. Можна стверджувати, що ПАТ «Овруцький хлібозавод» у 2023 році уповільнило свої темпи стосовно розрахунків за кредитними зобов'язаннями.

Тривалість операційного циклу у 2023 році зменшилась на 4,93 дні. Зменшення тривалості операційного циклу є позитивною динамікою для діяльності підприємства та говорить, про те що підприємство у 2023 році швидше розраховується зі своїми постачальниками ніж у 2022 році.

Тривалість фінансового циклу показує період обороту коштів, розрахований показник у 2023 році ПАТ «Обвруцький хлібозавод» є від'ємним. Від'ємне значення цього показника свідчить вже про нестачу коштів (підприємство живе в «борг»).

В таблиці 2.19 представлено ефективність використання оборотного капіталу ПАТ «Овруцький хлібозавод» за 2021-2023 роки.

Таблиця 2.19

Ефективність використання оборотного капіталу ПАТ «Овруцький хлібозавод» за 2021-2023 роки

Назва показника	Алгоритм розрахунку показника	Роки			Відхилення (+-)	
		2021	2022	2023	2022-2021	2023-2022
Рентабельність оборотних активів (по валовому прибутку), %	Валовий прибуток/середню вартість оборотних активів*100	2,16	2,49	3,02	0,33	0,54
Рентабельність оборотних активів (по операційному прибутку), %	операційний прибуток/середню вартість оборотних активів*100	15,08	-9,67	-2,78	-24,75	6,89
Рентабельність оборотних активів (по чистому прибутку), %	Чистий прибуток/середню вартість оборотних активів*100	7,89	19,04	-9,51	11,15	-28,55

Джерело: складено автором згідно звітності підприємства

Рентабельність оборотних активів по валовому прибутку у 2023 році склала 3,02%, що на 0,54% більше ніж у 2022 році., даний показник говорить,

по те, що на 1 грн. оборотних активів припадає 3,02 грн. валового прибутку.

Рентабельність оборотних активів по операційному прибутку у 2023 році є від'ємною, та склала -2,78%. Рентабельність оборотних активів по чистому прибутку у 2023 році також від'ємна та складала -9,51%, що на 28,55% менше ніж у 2022 році, даний показник говорить, по те, що на 1 грн. оборотних активів припадає 9,51грн. чистого збитку підприємства.

У структурі капіталу ПАТ «Овруцький хлібозавод» домінує позиковий капітал. Аналізуючи результати дослідження, необхідно зазначити, що підприємство протягом 2021- 2023 років не отримувало прибутку від залучених кредитів, оскільки значення диференціалу фінансового левериджу було від'ємним саме тому залучені кредити приносили збиток на власний капітал. Ефект фінансового левериджу протягом досліджуваних років також мав від'ємне значення, що відображало рівень збитків, що додатково генеруються на власний капітал. Проте, позитивно оцінюється зменшення негативного значення ефекту фінансового левериджу у 2023 р. в порівняні із 2022 р. на 0,23 пункти.

Частка позикового капіталу у 2021 складала 61,73% у 2022 році 66,93% р. . Натомість, за підсумками 2023 р. частка позикового капіталу збільшилася до 7,62%, порівняно з 2022 роком, що було викликане відчутним (як за абсолютним розміром, так й за темпами) зростанням його розміру при одночасному скороченні обсягу власного капіталу. Таким чином, спостерігається поступове зростання частки позикового капіталу у складі джерел фінансування підприємства, яке відбувається на фоні різноспрямованих тенденцій у змінах розміру власного капіталу (зменшення) та позикового капіталу (зростання). Наслідком більш суттєвих темпів зростання розміру позикового капіталу порівняно з темпами скорочення власного капіталу є збільшення загального розміру капіталу, що знаходиться у розпорядженні ПАТ «Овруцький хлібозавод». При цьому суттєвих змін у структурі капіталу підприємства протягом 3 років не відбулося.

РОЗДІЛ 3
ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Оптимізація кредитоспроможності підприємства з критерієм максимізації фінансового важелю

Показники фінансового левериджу (коефіцієнт фінансового левериджу, ефект фінансового левериджу, «ефект генерації») мають високий ступінь інтеграції, тому що складаються з різних чинників: прибутковість, процентні ставки податку на прибуток і за кредит, структуру капіталу підприємства. Однак у результаті вивчення методики їх розрахунку варто відзначити й деякі їхні недоліки. Показник рівня оподаткування прибутку не може бути суттєвим важелем у цих розрахунках у зв'язку з тим, що ставка податку на прибуток установлюється законодавчо. Вона, як правило, єдина для більшості підприємств і не підлягає значній диференціації.

Показник різниці між коефіцієнтом валової рентабельності активів і середнім розміром кредитних відсотків має різне поле дії: перша частина охоплює весь капітал, друга – лише залучені джерела. Саме співвідношення залученого і власного капіталу також може двояко впливати на прибутковість інвестицій. Збільшення залученого капіталу призводить до зростання рентабельності власного акціонерного капіталу. Водночас, при зростанні суми відсотків за кредит відбувається постійне зменшення абсолютних значень чистого прибутку. А це спричиняє до зниження прибутковості продаж, інвестицій та всіх інших показників, що пов'язані з чистим прибутком. Крім того, необхідно звернути увагу ще на дві обставини: рівень прибутковості капіталу не повинен бути нижчий від вартості позиченого капіталу (сплачених відсотків за кредит). Ураховуючи те, що у вітчизняній практиці частіше можна спостерігати зворотний процес, показники левериджу будуть недостовірними; цей метод не враховує

фактору ризику. Очевидним є те, що при збільшенні частки залученого капіталу зростає інвестиційний ризик. Підвищення ризиковості інвестицій вимагає додаткових премій, які повинні бути враховані під час визначення дисконтованих грошових потоків.

Незважаючи на відзначені недоліки коефіцієнта фінансового левериджу, складності в розрахунках показників, цей метод має одну дуже важливу позитивну ознаку – дає змогу оптимізувати структуру капіталу за критерієм рівня фінансової рентабельності [33].

Шляхом побудови комплексної моделі визначимо оптимальну структуру фінансових ресурсів ПАТ «Овруцький хлібозавод» за критерієм одночасної мінімізації вартості капіталу та максимізації ефекту фінансового левериджу. З метою оптимізації кредитоспроможності ПАТ «Овруцький хлібозавод», нами було побудовано 10 різних варіантів кредитоспроможності з урахуванням критеріїв ефективності вибору оптимальної пропорції між власним і позиковим капіталом.

Всі варіанти кредитоспроможності передбачають зміну питомої ваги власного і позикового капіталу в структурі капіталу ПАТ «Овруцький хлібозавод» на 7%, маючи у своєму розпорядженні суму власного капіталу за підсумками останнього звітного періоду, тобто за 2023 рік. й при заданій ставці відсотків за кредит, податку на прибуток, необхідно знайти, за якої кредитоспроможності буде досягнуто найвищого рівня фінансової рентабельності підприємства. Валовий та чистий прибуток підприємства, а відтак й економічна рентабельність активів взяті як величини, що розраховані на початок 2023 року. Вартість власного капіталу рівня 0 і незмінна за умовами моделі. При цьому вартість позикового капіталу підвищується; по мірі додаткового залучення позикових коштів збільшується їх частка в структурі капіталу, зростає залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування і ризик діяльності підприємства. Як наслідок подальше залучення додаткових позикових коштів призводить до підвищення відсоткових ставок за кредитами.

Таблиця 3.1

Розрахунок оптимальної кредитоспроможності ПАТ «Овруцький хлібозавод»за критерієм мінімізації середньозваженої вартості капіталу та максимізації ефекту фінансового левериджу

Показники	Моделі структури капіталу									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Структура капіталу, %										
Власний	100	92,3	85,3	78,3	71,3	64,3	57,3	50,3	43,3	36,3
Позиковий капітал	0	7,7	14,7	21,7	28,7	35,7	42,7	49,7	56,7	63,7
Валовий прибуток, тис.грн.	3317	3317	3317	3317	3317	3317	3317	3317	3317	3317
Чистий прибуток	254	254	254	254	254	254	254	254	254	254
Середній відсоток за кредит,%	0	18,74	20,72	21,53	21,96	22,24	22,43	22,57	22,67	22,75
Валова рентабельність активів,%	7,66	7,66	7,66	7,66	7,66	7,66	7,66	7,66	7,66	7,66
Вартість власного капіталу,%	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Вартість позикового капіталу,%	18,17	18,17	18,17	18,17	18,17	18,17	18,17	18,17	18,17	18,17
Середньозавжена вартість капіталу,%	0	1,4	2,67	3,94	5,21	6,49	7,76	9,03	10,3	11,57
Коефіцієнт автономії	1	0,92	0,85	0,78	0,71	0,64	0,57	0,5	0,43	0,36
Коефіцієнт фінансовго ризику	0	0,08	0,17	0,28	0,4	0,56	0,75	0,99	1,31	1,75
R власного капіталу	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01
ЕФВ	0	-0,93	-2,19	-3,69	-5,5	-7,71	-10,46	-13,98	-18,63	-25,08

Джерело: складено та розраховано автором

Якщо аналізувати середньозважену вартість капіталу усіх 10 моделей, то можна зробити висновок, що зі зростанням позикового капіталу при безоплатному власному, вона постійно зростає і тому найефективнішим варіантом є відсутність позикових коштів.

Якщо аналізувати ефект фінансового левериджу цих 10 моделей, то очевидним є його зменшення зі збільшенням позикового капіталу, таким чином, що при відсутності позикових коштів він є найбільшим і рівним 0. Причиною такою тенденції є перевищення середньої ставки відсотку по позиковому підприємства над валовою рентабельністю активів, яка дорівнює 7,66 %. Очевидним є те, що не існує такого відсотку по кредиту, який би міг бути перекритий валовою рентабельністю підприємства. Такий низький її рівень зумовлює необхідність факторного аналізу рентабельності власного капіталу для виявлення проблем неефективної діяльності підприємства.

Спочатку доцільно визначити, що є основною причиною низького рівня валової рентабельності підприємства. Для цього потрібно провести факторний аналіз рентабельності власного капіталу за чотирьохфакторною моделлю Дюпона(формули (3.1) – (3.5)). Аналіз доцільно проводити за 2023р., коли зменшення цього показника було найбільш суттєвим, що забезпечить підвищення точності розрахунків [55].

$$ROE=ПВ_{чП}*МК*R_{об}*К_{об} \quad (3.1)$$

де, $ПВ_{чП}$-питома вага чистого прибутку в загальній сумі балансового прибутку;

МК- мультиплікатор капіталу;

$R_{об}$-рентабельність обороту;

$К_{об}$- коефіцієнт оборотності капіталу.

$$ПВ_{чП}=ЧП/П_{ЗДО} \quad (3.2)$$

де, ЧП-чистий прибуток;

$П_{здо}$-прибуток від звичайної діяльності до оподаткування.

$$МК=А/ВК \quad (3.3.)$$

А-активи

ВК –власний капітал

$$R_{об}=П_{ЗДО}/ЧД \quad (3.4.)$$

ЧД-чистий дохід від реалізації.

$$К_{об}=ЧД/А \quad (3.5)$$

Факторний аналіз моделі мультиплікативної моделі Дюпона проводиться методом абсолютних різниць (формули (3.6)–(3.10)) [55].

$$\Delta ROE = \Delta ROE (ПВ_{чп}) + \Delta ROE (МК) + \Delta ROE (R_{об}) + \Delta ROE (К_{об}) \quad (3.6)$$

$$\Delta ROE (ПВчп) = \Delta ПВчп \times МК_0 \times R_{об0} \times К_{об0} \quad (3.7)$$

$$\Delta ROE (МК) = ПВ_{чп1} \times \Delta МК \times R_{об0} \times К_{об0} \quad (3.8)$$

$$\Delta ROE (R_{об}) = ПВ_{чп1} \times МК_1 \times \Delta R_{об} \times К_{об0} \quad (3.9)$$

$$\Delta ROE (R_{об}) = ПВ_{чп1} \times МК_1 \times R_{об1} \times \Delta К_{об} \quad (3.10)$$

В таблиці 3.2 наведені результати оцінки впливу вищезазначених факторів на рентабельність власного капіталу.

Таблиця 3.2

Факторний аналіз рентабельності активів ПАТ «Овруцький хлібозавод» за період 2022-2023 роки

Показники	Роки		Відхилення
	2022	2023	
ПВчп	0,80	1,00	0,20
МК	3,02	3,93	0,90
Rоб	0,0230	-0,0079	-0,03
Коб	3,2367	3,4875	0,25
Δ ROE (ПВчп)	х	х	0,0442
Δ ROE (МК)	х	х	0,0674
Δ ROE (Rоб)	х	х	-0,3931
Δ ROE (Коб)	х	х	-0,0078
Δ ROE	0,1809	-0,1084	-0,2893

Джерело: розраховано автором згідно звітності підприємства

Проаналізувавши проведені розрахунки, можна стверджувати, що на зменшення рентабельності власного капіталу найменший влив має мультиплікатор капіталу, а визначальною є зміна рентабельність обороту, оскільки за рахунок її зменшення на 0,3937 результативний показник зменшився на 0,2893.

В результаті проведеного факторного аналізу можна зробити висновок про те, що на ПАТ «Овруцький хлібозавод» здійснюються неефективне управління витратами і цінова політика.

Таким чином, для підвищення рентабельності підприємству необхідно працювати над зменшенням витрат. Необхідно акцентувати увагу на тому, що на підприємстві незадовільний майновий стан, який обумовлений повним зносом основних засобів, що може збільшувати собівартість виробництва. Тому вважаємо за необхідне оновлення обладнання, що підвищить ефективність виробництва і в довгостроковій перспективі зменшить витрати на виробництво одиниці продукції.

Доцільно розглянути економію витрат на підприємстві, в жорстких умовах економічного впливу сучасної нестабільної ситуації в країні.

Важливим шляхом підвищення ефективності використання основних фондів і виробничих потужностей є зменшення кількості зайвого устаткування та швидке залучення у виробництво невстановленого устаткування, заміна старого обладнання на нове, розширення асортименту продукції, яке б користувалось більшим попитом.

На цьому етапі для ПАТ «Овруцький хлібозавод» пропонуємо замінити частково старе обладнання (строк амортизації якого вже закінчився) на нове.

Здобно-булочний цех Лінія №2 введена в дію в 1998 р складається з технологічного обладнання для отримання замісу тіста в діжках А2-ХТЗБ, 5 одиниць обладнання для розділу тіста (тістодільників А2-ХТН та інших тістоформувальних машин), шафи (2 шт.) ВОСХОД 1300Р на 60 люльок по ПХС-25М. Призначена для випічки різноманітних хлібобулочних і здобних виробів. Добова продуктивність на даній лінії 1,3т.

Обладнанню, що зараз перебуває в експлуатації на лінії №2 ПАТ «Овруцький хлібозавод», уже більше 15 років, і воно не дає змоги виготовляти необхідні обсяги продукції, що змушує підприємство занижувати планку планового обсягу. Крім того, це обладнання потребує особливого нагляду, щоб відповідати стандартам безпеки, згідно з

інструкцією з експлуатації обладнання, може функціонувати 5-10 років і потім має бути замінене новим. Тому вважаємо за доцільне задля підвищення рентабельності підприємства закупити сучасне обладнання, а саме на піч Г4-ХПФ-21М. Печі Г4-ХПФ-21М. призначені для випічки широкого асортименту хлібу та хлібобулочних виробів.

3.2. Вплив запропонованих заходів на фінансово-економічну діяльність підприємства

Подальший розвиток і ефективне функціонування ПАТ «Овруцький хлібозавод» значною мірою залежать від можливостей фінансування і обраних напрямів діяльності. Тому планувати подальшу діяльність підприємства необхідно з урахуванням можливостей її забезпечення необхідним обсягом фінансових ресурсів.

У зв'язку з цим на підприємстві розроблено стратегічні альтернативи розвитку підприємств за їх визначеними групами (табл. 3.3).

Реалізація обраної стратегії здійснюється в межах ПАТ «Овруцький хлібозавод» шляхом розробки і застосування стратегічних фінансових планів. Для реалізації фінансово-ресурсної стратегії необхідно скласти такий перелік планів за відповідними рівнями: стратегічний рівень планування (бізнес-план); тактичний рівень планування (прогнозний баланс, план руху фінансових ресурсів підприємства та за центрами відповідальності, план доходів і витрат підприємства та за центрами відповідальності).

Застосування розроблених заходів у розрізі стратегічних альтернатив дасть змогу підприємству підвищити ефективність управління капіталом в найближчій перспективі.

Реалізація стратегічних альтернатив для ПАТ «Овруцький хлібозавод» потребує оптимізації функціонального змісту процесу управління капіталом. Розробка, ухвалення і реалізація управлінських рішень здійснюється через відповідні функції з урахуванням поставлених цілей, а це означає, що апарат

управління відповідає за здійснення процесу управління в межах своїх повноважень.

Таблиця 3.3

Основні складові фінансово-ресурсної стратегії для ПАТ «Овруцький хлібозавод» за рівнем ефективності управління капіталом

Показник	Групи підприємств		
	I	II	III
Рекомендована головна (базова) стратегічна альтернатива	скорочення	обмежене зростання	зростання
Мета	Забезпечення виходу з кризового стану	Забезпечення стабілізації діяльності	Забезпечення розвитку і розширення діяльності
Завдання	- скорочення найбільш збиткових видів діяльності; - щорічне зростання прибутковості;	- посилення конкурентних позицій; - щорічне зростання прибутковості;	- посилення впливу на ринки; - збільшення ринкової частки; - стабілізація прибутковості;
Фінансово-ресурсна стратегія	Підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами до середнього рівня	Підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами до високого рівня	Підтримка високого рівня ефективності управління фінансовими ресурсами
Мета	Підвищення стійкості фінансового стану	Стабілізація стійкості фінансового стану	Підтримка стійкості фінансового стану
Завдання	- побудова фінансової структури управління; - оптимізація структури активів і джерел їх формування; - зниження фінансової залежності; - підвищення інвестиційної привабливості	- побудова фінансової структури управління; - розширення власних джерел фінансування; - посилення інвестиційної привабливості	- підвищення платоспроможності і ліквідності; - оптимізація джерел фінансування поточних потреб підприємства

*Джерело: розроблено автором

З урахуванням етапів розробки і ухвалення управлінських рішень сформовано матрицю розподілу функцій за рівнями ієрархії. Використання даної матриці дасть можливість обґрунтовано розподілити конкретні функції управління капіталом з урахуванням ієрархічних особливостей на рівнях управління, визначити технологічну послідовність операцій і закріпити їх за конкретними управлінськими працівниками.

Як свідчать результати дослідження, ряд функцій управління капіталом в ПАТ «Овруцький хлібозавод» або ігнорується, або має досить поверховий характер, що не дає змоги досягти оптимального рівня управління.

На підставі проведеного вище дослідження можна стверджувати, що сутність позикової політики ПАТ «Овруцький хлібозавод» має розглядатися як система принципів та методів розробки та реалізації рішень, пов'язаних з регулюванням процесу формування позикового капіталу, а також дій, що визначають найбільш ефективне джерело формування позикового капіталу відповідно до стратегії розвитку підприємства.

Розробка пропозицій стосовно покращення процесу управління капіталом товариства потребує економічної оцінки, яка складається з двох етапів. На першому етапі, встановлюється величина економічного ефекту від впроваджених заходів, а на другому етапі, надається кількісна оцінка економічного ризику запропонованих заходів.

З метою підвищення ефективності управління формуванням капіталу ПАТ «Овруцький хлібозавод» доцільно запропонувати керівництву та відповідним спеціалістам товариства реалізувати наступні заходи, зокрема, використати:

- метод кібернетичного моделювання процесів вибору джерел фінансування товариства з метою гармонізації системи прийняття управлінських рішень по забезпеченню оптимальної середньозваженої вартості капіталу і максимальної ринкової вартості товариства. Основними складовими параметрами моделі мають стати показники структури активів (рівня їх ліквідності), рівня інформаційної асиметрії, стану фінансових ринків у країні та за її межами, оцінки менеджерами залучення боргового капіталу, рівня розвитку агентських відносин, фінансового левериджу, операційного левериджу, який визначає нестабільність в отриманні очікуваних прибутків;

- у практичній діяльності товариства «проект розширення можливостей залучення фінансових ресурсів з різних джерел», що надасть

змогу товариству відносно вільно маневрувати їх структурою для забезпечення оптимальної їхньої комбінації;

- метод кореляційного аналізу між структурою капіталу товариства та його розміром, ризикованістю бізнесу, ймовірністю банкрутства, структурою активів (пропорцією основних фондів і оборотного капіталу) з метою прийняття управлінських рішень, пов'язаних із формуванням вартості додатково залучуваних фінансових ресурсів чи структури їх джерел (гармонізацією співвідношення рівня прибутковості і ризику в процесі фінансової діяльності); внести корективи в фінансову політику, що реалізується товариством, щодо оцінки вартості залучення капіталу в розрізі його джерел, оскільки поелементна оцінка вартості власних фінансових ресурсів буде сприяти укріпленню фінансової стійкості товариства на основі вибору найбільш недорогих джерел їх залучення;

- метод моделювання в умовах зростання кредиторської і дебіторської заборгованості; впровадити алгоритм оцінки фінансового стану, який би базувався на прогнозуванні таких показників, як зміни в часі величини кредиторської та дебіторської заборгованості, валового доходу товариства тощо; це дозволить управляти дебіторською і кредиторською заборгованістю виходячи з їх нормальної стійкості та допустимої нестійкості.

Наступним етапом оцінювання запропонованих пропозицій щодо покращення системи управління капіталом ПАТ «Овруцький хлібозавод» виступає метод кількісної оцінки економічного ризику.

Проведений аналіз показав, що ПАТ «Овруцький хлібозавод» має обмежену кількість власних фінансових ресурсів, тому в своїй діяльності використовує позикові фінансові ресурси, віддаючи перевагу кредиторській заборгованості. Надані пропозиції вказали на можливість існування шляхів підвищення рентабельності позикових фінансових ресурсів товариства. Це вказало на доцільність оцінювання величини рентабельності позикових фінансових ресурсів на предмет економічного ризику.

На першому етапі проведемо розподіл значень ймовірності очікуваних обсягів основних складових коефіцієнта рентабельності позикових фінансових ресурсів (кредиторської заборгованості) ПАТ «Овруцький хлібозавод» (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Розподіл значень ймовірності очікуваних обсягів рентабельності позикових фінансових ресурсів ПАТ «Овруцький хлібозавод»

Оцінка можливого результату	Величина прогнозних показників	Значення ймовірності	Можлива (очікувана) величина показників
	Д	Рі	(Д × Рі)
Рентабельність позикових фінансових ресурсів (%)			
Песимістична	100,3	0,20	20,06
Стримана	104,36	0,60	62,616
Оптимістична	107,37	0,20	21,474
Разом		1,00	104,15 (Дс)

Джерело:складено та розраховано автором

Визначення можливості (очікуваної) величини рентабельності позикових фінансових ресурсів ПАТ «Овруцький хлібозавод» вказало на необхідність поглибити розрахунки шляхом встановлення дисперсії (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Визначення показника дисперсії за показником «рентабельність позикового капіталу» ПАТ «Овруцький хлібозавод»»

Д	Дс	Д – Дс	$(Д – Дс)^2$	Рі	$(Д-Дс)^2 \times Рі$
Рентабельність позикових фінансових ресурсів (%)					
100,3	104,15	±3,85	±14,8225	0,20	±2,9645
104,36	104,15	±0,21	±0,0441	0,60	±0,02646
107,37	104,15	±3,22	±10,3684	0,20	±2,07368
				Разом дисперсія	±5,06464

Джерело:складено та розраховано автором

Розрахунок показників дисперсії вказує на необхідність визначення середньоквадратичного відхилення:

– середньоквадратичне відхилення за показником «Рентабельність позикових фінансових ресурсів»:

$$\delta = \sqrt{\pm 5{,}06464} = \pm 2{,}2504755053;$$

Кінцевим етапом дослідження є розрахунок коефіцієнтів варіації:

$$K\gamma = (\pm 2{,}2504755053 : 104{,}15) \times 100 = 2{,}16\%;$$

Таким чином, економічна оцінка розроблених пропозицій стосовно покращення процесу управління капіталом товариства показала, що у разі фактичного впровадження заходів товариство отримує значний обсяг ефекту з позиції показника рентабельності позикових фінансових ресурсів. Для формування більш дієвого інформаційного потоку в системі прийняття управлінських рішень стосовно фінансових ресурсів доцільно рекомендувати фінансовим менеджерам товариства використання методу кількісної оцінки економічного ризику. Відповідно проведеним розрахункам запропоновані заходи в роботі характеризують низький рівень ризику, що підкреслює їх дієвість в майбутньому.

ВИСНОВКИ

У результаті теоретичного та прикладного дослідження щодо процесу кредитоспроможності підприємства було встановлено наступне:

1. Кредитоспроможність це спроможність позичальника в повному обсязі розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями виключно в грошовій формі в установлені кредитною угодою терміни. Слід розглядати кредитоспроможність з двох позицій: з позиції позичальника (коли спроможність розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями визначається системою показників) та з позицій кредитора (від рівня кредитоспроможності визначається розмір допустимого кредиту).

2. Основним критерієм у формуванні кредитних відносин між кредитором і клієнтом є кредитоспроможність позичальника. Саме оцінка кредитоспроможності, яку визначають комерційні банки для кожного позичальника, є необхідною умовою укладення кредитної угоди і дає змогу оцінити чинники, які впливатимуть на непогашення позики.

3. Управління кредитоспроможністю це процес планування, аналізу, організації, мотивації, контролю, пов'язаний із забезпеченням такого стану фінансових ресурсів їх формуванням і розподілом, який дозволяє підприємству отримувати та погашати кредитні зобов'язання в повному обсязі та у визначений строк.

4. Визначення оптимальної кредитоспроможності вимагає вибору компромісу між ризиком та дохідністю, між переважною часткою власного або ж позикового капіталу у загальній сумі капіталу. При цьому існує необхідність урахування певних факторів, які можуть вплинути на рішення. Проте оптимізація кредитоспроможності повинна, насамперед, спиратись на певні критерії, які є індикаторами визначення оптимального поєднання власних та позикових джерел формування капіталу залежно від цілей діяльності підприємства. Основними з критеріїв є: мінімізація середньозваженої вартості капіталу, максимізація рентабельності власного капіталу при однозначній мінімізації ризику.

5. ПАТ «Овруцький хлібозавод» є середнім підприємством. Тип виробництва - масове виробництво. У результаті змін властивостей сировини на основі механічних та гідромеханічних процесів отримується готова продукція. Підприємству характерне безперервне виробництво. Основна діяльність ПАТ «Овруцький хлібозавод» – це випуск та реалізація хлібобулочних, кондитерських виробів та борошномельної продукції.

Провівши фінансовий аналіз підприємства, було зроблено висновки, що підприємство є рентабельним, про що свідчить показник чистого прибутку, який має тенденцію до збільшення за аналізований період; відмічено незадовільний стан структури капіталу. Підприємство є залежним від зовнішніх джерел фінансування. Керівництву підприємства необхідно розробити управлінські заходи, щодо підвищення розміру власних коштів та скорочення позикових; є необхідність покращення показників ліквідності.

6. У структурі капіталу ПАТ «Овруцький хлібозавод» домінує позиковий капітал. Аналізуючи результати дослідження, необхідно зазначити, що підприємство протягом 2021-2023 років не отримувало прибутку від залучених кредитів, оскільки значення диференціалу фінансового левериджу було від’ємним саме тому залучені кредити приносили збиток на власний капітал. Ефект фінансового левериджу протягом досліджуваних років також мав від’ємне значення, що відображало рівень збитків, що додатково генеруються на власний капітал. Проте, позитивно оцінюється зменшення негативного значення ефекту фінансового левериджу у 2023 р. в порівняні із 2022 р. на 0,23 пункти.

7. Частка позикового капіталу у 2021 складала 61,73% у 2022 році 66,93% р. . Натомість, за підсумками 2023 р. частка позикового капіталу збільшилася до 7,62%, порівняно з 2022 роком, що було викликане відчутним (як за абсолютним розміром, так й за темпами) зростанням його розміру при одночасному скороченні обсягу власного капіталу. Таким чином, спостерігається поступове зростання частки позикового капіталу у складі джерел фінансування підприємства, яке відбувається на фоні

різноспрямованих тенденцій у змінах розміру власного капіталу (зменшення) та позикового капіталу (зростання). Наслідком більш суттєвих темпів зростання розміру позикового капіталу порівняно з темпами скорочення власного капіталу є збільшення загального розміру капіталу, що знаходиться у розпорядженні ПАТ «Овруцький хлібозавод». При цьому суттєвих змін у структурі капіталу підприємства протягом 3 років не відбулося, позиковий капітал відіграє важливу роль у формуванні фінансових ресурсів підприємства.

8. Ключовим моментом у підвищенні ефективності діяльності підприємства є своєчасне оновлення вироблюваних товарів, підготовка і організація виробництва нових видів продукції з поліпшеними якостями сировини та інгредієнтів. У сучасному світі створення і виробництво нових товарів мають вирішальне значення для процвітання підприємства та зростання його кредитоспроможності . Впровадження нових виробів, поза сумнівом, має первинне значення для подальшого розвитку і рентабельної діяльності будь-якого підприємства.

9. В результаті проведеного факторного аналізу було зроблено висновки, про те, що на ПАТ «Овруцький хлібозавод» здійснюються неефективне управління витратами. Таким чином, для підвищення рентабельності підприємству було запропоновано зменшення витрат. Необхідно акцентувати увагу на тому, що на підприємстві незадовільний майновий стан, який обумовлений повним зносом основних засобів, що може збільшувати собівартість виробництва. Тому вважаємо за необхідне оновлення обладнання, що підвищить ефективність виробництва і в довгостроковій перспективі зменшить витрати на виробництво одиниці продукції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Азаренкова Г. М. Фінанси підприємств : навч. посіб. для самост. вивчення дисципліни / Г. М. Азаренкова, Т. М. Журавель, Р. М. Михайленко. К. : Знання-Прес, 2018. 291 с.

2. Багров, В. П. Економічний аналіз: Навчальний пос. / В. П. Багров, І. В. Багрова. К.: ЦНЛ, 2016. 160 с.

3. Бандурка О.М. Фінансова діяльність підприємства. /О.М.Бандурка, М.Я.Коробов К.: «ЛИБІДЬ». 2005. 276 с.

4. Біла О. Г. Фінанси підприємств: навч. посібник / О. Г. Біла. Л.:, 2018. 383 с.

5. Бізнес-планування: навч. посіб. / Н. О. Лисенко [та ін.]. Бровари : АНФ ГРУП, 2014. 567 с.

6. Бланк І. О. Управління фінансами підприємств: підручник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів / І.О. Бланк, Г.В. Ситник. К. : КНТЕУ, 2006. 779 с.

7. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік. Практикум. /Ф.Ф.Бутинець Житомир: Рута, 2019. 512 с.

8. Бойчик І. М. Економіка підприємства : навч. посіб. /І.М.Бойчик. К.: Атіка, 2012. 543 с.

9. Болтянська Л.О. Економіка підприємства: навч. посіб. для студентів ВНЗ / Болтянська Л. О., Андрєєва Л. О., Лисак О. І. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 667 с.

10. Гаєвська Л.Д. Економіка, підприємства. Навч.-метод.пос./Л.Д.Гаєвська Ірпінь: Акад.ДПС, 2011 145 с.

11. Грабовецький Б. Є. Фінансовий аналіз та звітність: навч. посіб. / Б. Є. Грабовецький, І. В. Шварц. Вінниця: ВНТУ, 2021. 281 с.

12. Грабовська І.В. Планування діяльності підприємства. /І.В.Грабовська, Г.І. Капінос -Хмельницький:ТУП,2011. 142 с.

13. Гушко С. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / С. В. Гушко, А.В. Шайкан, Н.П. Шайкан, О.А.Гушко. Вид. 2-е, перероб. і допов. Кривий Ріг: Чернявський Д. О., 2018. 174 с.

14. Дем'яненко, Г.О. Фінансовий аналіз: підручник / Г.О. Дем'яненко, О.Є. Чорна. К. : Центр учбової літератури, 2018. 392 с.

15. Економіка підприємства: навч. посіб. для студентів ВНЗ / Болтянська Л. О., Андрєєва Л. О., Лисак О. І. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 667 с.

16. Економіка підприємства: Навч. посібник / За ред. О.П. Крайник / Львів: «Інтелект Захід»: , 2023 208с

17. Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. Й.М. Петровича.– Львів: «Магнолія плюс», видавець В.М.Піча 2019 680 с.

18. Загородній А. Г. Фінансово-економічний словник: навчальний посібник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. Київ : Знання, 2010. 1072 с.

19. Ізмайлова К. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / К. В. Ізмайлова. [2-ге вид., переробл. і доповн.]. К. : МАУП, 2010. –152 с.

20. Іванова, В. В. Планування діяльності підприємства [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. В. Іванова ; Полтав. ун-т спожив. кооп. України . К. : Центр навчальної літератури, 2022. 472 с.

21. Кіндрацька Г.І. Економічний аналіз: теорія і практика: підручник / Г.І. Кіндрацька, М.С. Білик, А.Г. Загородній; за ред. А.Г. Загороднього. Вид. 3-тє, переробл. і доповн К. : Знання, 2020. 440 с.

22. Кірейцев Г. Г. Фінанси підприємств: Навч. посібник: Курс лекцій / За ред. Г. Г. Кірейцева. К.: ЦУЛ, 2018. 268 с.

23. Ковальчук К.Ф. Аналіз господарської діяльності: теорія, методика, розбір конкретних ситуацій.: навчальний посібник / К.Ф.Ковальчук К.: Центр учбової літератури, 2022. 326 с.

24. Ковальчук І. В. Механізм розподілу та використання прибутку підприємства. Формування ринкових відносин в Україні. 2016. № 6. С. 81-84.

25. Козак І. І. Економічний аналіз: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / І. І. Козак; Львів. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. 2-ге вид. Л. : ЛРІДУ НАДУ, 2013. 217 с.

26. Козловський В. О. Й. Бізнес-планування: Навчальний посібник / В. О. Козловський, О. Й. Лесько [2-е вид., доп. та переробл.] Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, ВНТУ, 2014. 241 с.

27. Куриленко Т.П. Сутність фінансової стійкості підприємств та показники її оцінювання. Теорії мікро-макроекономіки: зб. наук. пр. К., 2011. Вип. 36. С. 197–207.

28. Лапін В. Прибуток підприємства в ринковій економіці. Економіка України. 2020. №5. С.80-89

29. Литвин Б. М. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / Б. М. Литвин, М. В. Стельмах. К. : «Хай-Тек Прес», 2018. 336 с.

30. Лондар С. Л. Фінанси: навчальний посібник / С. Л. Лондар, О. В. Тимошенко. Вінниця : Нова книга, 2019. 384 с.

31. Лахтіонова Л. А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання: Монографія /Л.А.Лахтінова К.: КНЕУ, 2014.– 387 с.

32. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством: Навч. посіб. / Л.Л. Лігоненко, М.В. Тарасюк, О.О. Хіленко -Київський національний торговельно-економічний ун-т. К. : КНТЕУ, 2014. 377 с.

33. Малів З.О. Економіка підприємства: Навч. посіб./ З.О.Малів, І.М. Луцький 2-ге вид., стер. К.: Знання, 2022. 580 с.

34. Мелень О.В. Актуальність питань розробки напрямів підвищення прибутковості підприємства. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2021. Вип.8. ч.3. С. 91 94.

35. Мец В. О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: Навч. посібник. / В.О. Мец К.: КНЕУ, 2013. 132 с.

36. Мочерний С.В. Основи підприємницької діяльності: посібник / С. В. Мочерний, О.А. Устенко, С.І. Чеботар; ред. С. В. Мочерний. Київ: Академія, 2001. 279 с.

37. Опарін В.М. Фінанси (Загальна теорія): [навч. посіб]. / В.М. Опарін [2-е вид. доп. і перероб.]. К.: КНЕУ, 2002. 240 с.

38. Онисько С. М. Фінанси підприємств: підручник для студ. вищ. закл. освіти. / С. М. Онисько, П. М. Марич. Л. : «Магнолія Плюс», 2019. 367 с.

39. Павловська О.В. Удосконалення методів пошуку резервів зростання прибутку. Фінанси України. 2009. №9. 164 с.

40. Партин Г. О. Фінанси підприємств : навч. посібник / Г. О. Партин, А. Г. Загородній. Л. : ЛБІ НБУ, 2021. 265 с.

41. Пігуль Н. Г. Управління прибутком підприємства. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. 2010. № 28. С. 125-132.

42. Планування діяльності підприємства: Навч. метод. посібник для самост. вивч. дисц. / М.А. Белов, Н.М. Євдокимова, В.Є. Москалюк та ін.; За заг. ред. В.Є. Москалюка. К.: КНЕУ, 2012. 252 с.

43. Пушкар М. С. Фінансовий облік : підручник / М. С. Пушкар. Тернопіль: Карт- бланш, 2022. 628 с.

44. Попович П. Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання: підручник / П. Я. Попович. [3-тє вид., переробл. і доповн.]. К. : Знання, 2018. 630 с.

45. Прохар Н.В. Облік доходів, витрат і фінансових результатів: проблеми теорії та практики: [монографія] / Н.В. Прохар, Ю.О. Ночовна. П: РВВ ПУЕТ, 2011. 257 с.

46. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства: Підручник/С.Ф.Покропивний. Вид. 3-ге, без змін. К.:КНЕУ, 2016. 528 с.

47. Прокопенко І. Ф. Комп'ютеризація економічного аналізу (теорія, практика): навч. посіб. / І. Ф. Прокопенко. К. : Центр навч. л-ри, 2015. 340 с.

48. Проектне фінансування: підручник для студ. вищих навч. закл. / Т. П. Куриленко; Київський ун-т ринкових відносин, Міжнародний ун-т фінансів. К.: Кондор, 2019. 208 с.

49. Савчук В.П. Управление прибылью и бюджетирование / В.П. Савчук. М.: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2005. 432 с.

50. Салига, С.Я. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / С.Я. Салига, Н.В. Дацій. К.: Центр навчальної літератури, 2010. 210 с.

51. Свердан М. Прибуток акціонерних товариств. Економіка України. 2019. №2. С. 81-83

52. Сідун В.А. Економіка підприємста: навч. посіб./ В.А.Сідун, Ю.В. Пономарьова. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 436 с.

53. Сидяга Б. Механізми управління формуванням і використанням прибутку підприємствами. Галицький еко- номічний вісник. 2010. № 1(26). С. 41–45.

54. Скалюк Р.В. Економічний механізм управління фінансовими результатами промислових підприємств: теоретичні основи забезпечення функціонування//Економічний вісник Донбасу №2 (24), 2011.-С.86-93.

55. Слав'юк Р. А. Фінанси підприємств : навч. посібник / Р. А. Слав'юк. К. : «Центр навчальної літератури», 2017 460 с.

56. Тарасюк Г.М. Планування діяльності підприємства: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Г.М. Тарасюк, Шваб Л.І. 2-ге вид. К. : Каравела, 2005. 312 с.

57. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навчальний посібник / О. О. Терещенко ; Мін-во освіти і науки України, КНЕУ. К.: КНЕУ, 2014. 554 с.

58. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України: під¬ручник / Н.М. Ткаченко. Вид. 9-ое. К. : Вид-во А.С.К., 2014. 784 с.

59. Фінансовий аналіз: Навчальний посіб. / Г.В. Митрофанов, Г.О. Кравченко, Н.С. Барабаш та ін.; За ред. проф. Г.В. Митрофанова. К.: Київ нац. торг.-екон. ун-т.: 2017 176 с.

60. Фінанси підприємств: Навчальний посібник: Курс лекцій/За ред. д.е.н., проф. Г. Г. Кірейцева. Київ: ЦУЛ, 2002. − 268 с.

61. Фінанси підприємств: Навч. посібник / Під ред. В.В. Буряковського. Дніпро: Пороги, 2018. 246 с.

62. Фінанси підприємств. Підручник / За ред. А. М. Поддєрьогіна. К.: КНЕУ, 2008 460 с.

63. Фінансовий аналіз: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл., які навчаються за освітньо-проф. прогр. магістра за спец. «Облік і аудит» / О. А. Магопець, І. Г. Давидов, А. І. Сорокіна, Н. Ю. Головченко; Кіровоград. нац. техн. ун-т. Кіровоград : КОД, 2016. 279 с.

64. Федишин Р.Д. Фінанси підприємств: навч. посібник/ Р.Д.Федишин. К.: Ельга, Ніка-Центр, 2021. 360 с.

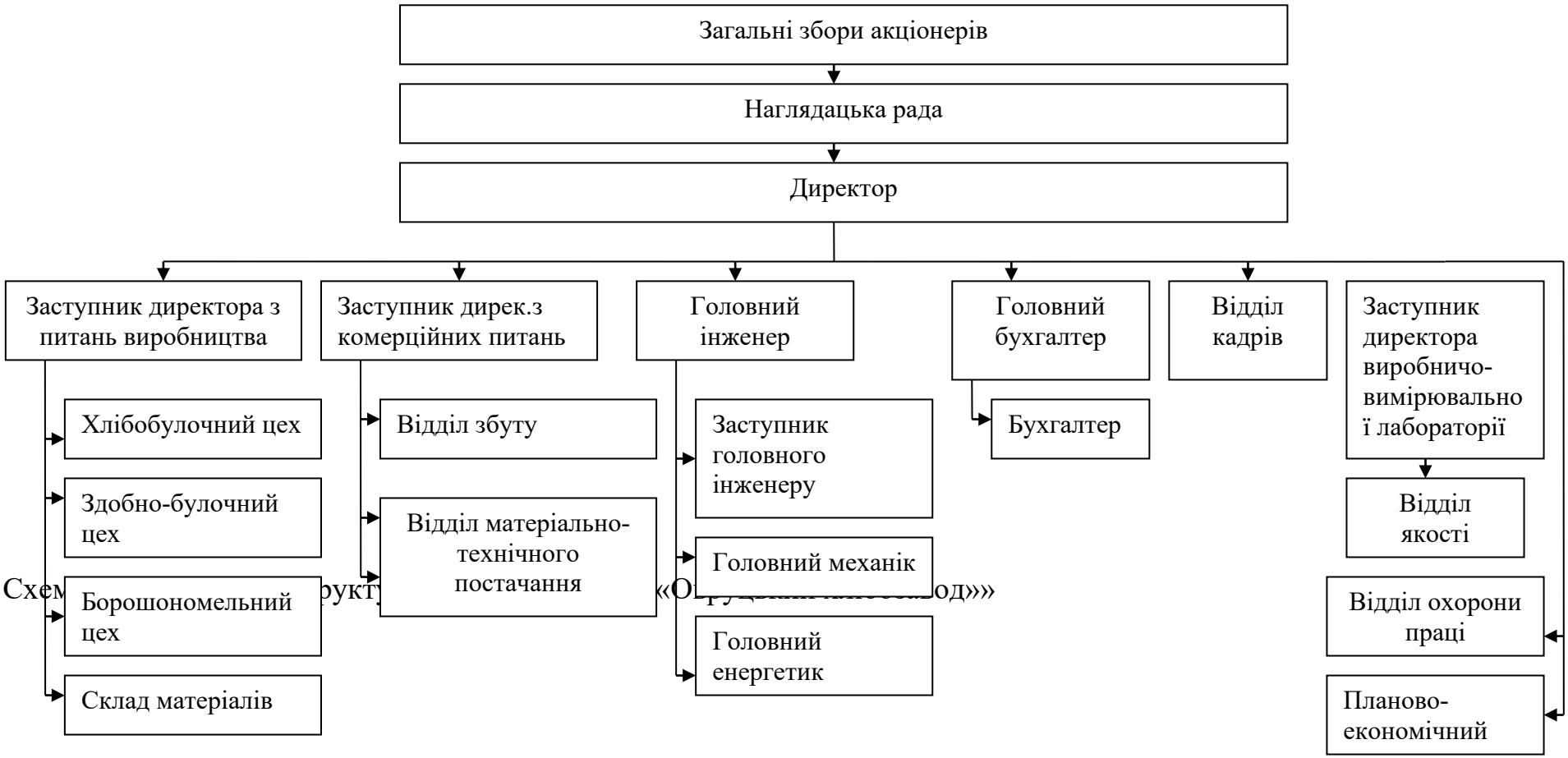
65. Хлопчан М.І. Організація і планування виробництва: теорія і практика: навч. посібн./ М.І. Хлопчан, П.С. Харів, І.М. Бойчик, О.Я. Лотиш. Тернопіль, 2017. 419 с.

66. Худолій Л. М. Теорія фінансів : навчально-методичний посібник / Л. М. Худолій. К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2003. 167 с.

67. Цал-Цалко Ю. С. Фінансова звітність підприємств та її аналіз: навч. посіб. / Ю. С. Цал-Цалко // Фінансовий аналіз: підручник. К.: Центр учб. л-ри, 2018. 568 с.

68. Яценко В. М. Фінансовий аналіз: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. М. Яценко, О. М. Шинкаренко, Н. М. Бразілій. Ч: ЧДТУ, 2018. 267 с.

Додаток А

Схем[illegible]рукту[illegible]«О[illegible]од»»

Додаток Б

Моделі розрахунку інтегрального показника боржника – юридичної особи для великого або середнього підприємства

Фінансові показники (Ki)	Діапазони фінансових показників	Мінімальне значення діапазону (Ki min)	Максимальне значення діапазону (Ki max)	Показники (Xi)	
K6	1	Менше ніж -46,80%		X6	-0,895
	2	-46,80%	-2,90%		-0,805
	3	-2,90%	17,3		-0,265
	4	17,30%	83,10%		0,028
	5	83,10%	4400%		0,517
	6	Більше ніж 4400%			1,441
K14	1	Менше ніж 6503%		X14	0,593
	2	6503%	10132%		0,291
	3	10132%	60802%		-0,634
	4	більше ніж 60802%			-0,976
K5	1	Менше ніж -39,4%		X5	-0,85
	2	-39,40%	-10,30%		-0,055
	3	-10,30%	3,40%		0,023
	4	3,40%	41,90%		0,143
	5	Більше ніж 41,9%			0,777
K9	1	Менше ніж 3493%		X9	0,777
	2	3493%	15773%		0,706
	3	15773%	21785%		0,509
	4	21785%	34749%		-0,389
	5	34749%	60730%		-0,514
	6	Більше ніж 60730%			-0,777
K10	1	Менше ніж 41,9%		X10	-0,476
	2	41,90%	83,00%		-0,199
	3	83,00%	438,00%		0,215
	4	Більше ніж 438,00%			0,777
K3	1	Менше ніж 23,9%		X3	-0,656
	2	23,90%	100,90%		-0,558
	3	100,90%	7617%		0,317
	4	Більше ніж 7617%			0,638

Додаток В

Розрахунок фінансових показників, що використовуються для розрахунку інтегрального показника фінансового стану боржника – юридичної особи

Фінансовий показник	**Характеристика**	**Формула розрахунку**	**Алгоритм розрахунку для великого або середнього підприємства**
К3 – показник покриття фінансових витрат за результатами операційної діяльності	Спроможність фінансування неопераційних витрат за результатами операційної діяльності	Операційний прибуток (збиток)/ Фінансові витрати	(ф. 2 р. 2190 – р. 2195 гр. 3 (ф. 2 р. 2250 – р.2220 гр. 3)
К5 – показники маневреності робочого капіталу	Частка оборотних активів, непокритих поточними зобов'язаннями	Оборотні активи за вирахуванням поточних зобов'язань і забезпечень /Валюта балансу (актив)	(ф. 1 р. 1195 – р. 1695 гр. 4) /ф. 1 р. 1300 гр. 4
К6 – показники покриття капіталом боргу	Відношення власного капіталу до фінансової заборгованості підприємства	Власний капітал/ Короткострокові та довгострокові зобов'язання	ф. 1 р. 1495 гр. 4 /(ф. 1 р. 1510 + р. 1515 + + р. 1600 + р. 1610 – р.1165 гр. 4)
К9 – показники оборотності поточних активів	Період, необхідний для повного оновлення поточних активів	Поточні активи / Чистий дохід від реалізованої продукції (зароблених страхових премій)	(ф. 1 р. 1195 гр. 4 · 365) /(ф. 2 р. 2000 + р. 2010 гр. 3)
К10 – показник загальної ліквідності	Здатність підприємства покривати короткострокові зобов'язання за рахунок оборотних активів	Оборотні активи/Поточні зобов'язання і забезпечення	ф. 1 р. 1195 гр. 4 /ф. 1 р. 1695 гр. 4
К14 – показник оборотності кредиторської заборгованості	Період повного обороту кредиторської заборгованості	Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги /Собівартість реалізованої продукції	(ф. 1 р. 1615 гр. 4 · 365 / ф. 2 р. 2050 гр. 3)